

Aşağıda açıklanan senaryoyu göz önüne alalım:

Jackie ve Rickie Solomon 4 ve 10 yaşında iki kardeştir. Yaklaşık iki yıldır çocuk koruma sitemi içinde yer almaktadırlar. Anneleri Linda çocukları 48 saat boyunca evde tek başlarına bıraktı. Linda'nın birkaç gündür görülmemesi üzerine bir komşusu polise haber verdi. Polisler çocukların yalnız olduğunu ve evin yaşamaya hiç uygun olmadığını belirtti. Linda geri dönünce çocukları evde yalnız başlarına bıraktığını kabul etti.

İlk duruşmada, hakim olası nedenlerin bulunduğunu ve çocukların başkasına bağımlı olduğunu belirtti. Çocuklar vesayet altında bakım almalıydı. Jackie ve Rickie farklı evlere yerleştirildiler. Hak tanıma karar duruşmasında, Linda'nın sağlıksız olduğu ve çocuklara bakamayacağı kararına varıldı. Bu duruşmadan sonra, çocukların büyük teyzeleri Marcy çocuklar yanına almaya karar verdi. Farklı evlerde bulunan çocukların durumları iyi olmadığı için, evle ilgili bir çalışma yürütüldü ve yerleri değiştirildi. Çocukların amacı eve annelerinin yanına geri dönmektir. Çocuklar birkaç ay boyunca büyük teyzeleri Marcy ile yaşadılar ve anneleri de ara sıra eve ziyaretçi olarak geldi. Son duruşması yapıldı ve amaç çocuklar için gelecek bir zamanda eve geri dönmek olarak kaldı. Daha sonra büyük teyze Marcy hastalandı ve sosyal hizmet çalışanları onun artık çocuklara bakamayacağına karar verdi. Çocuklar tekrar farklı koruyucu aile yanına yerleştirildiler. Çocukların yerleştirilmesinden sonra, Linda sürekli olarak çocukların buldukları evlerin uzaklığıyla ilgili şikayetlerde bulundu. Bir süre sonra çocukları ziyaret etmeyi ve terapiye katılmayı bıraktı. Eski davranışlarının giderek daha da kötüleşmesi üzerine, sosyal hizmet çalışanları çocukların eve geri dönmeye yönelik amaçlarının her iki çocuğun da evlat edinilmesi yönünde değiştirilmesine karar verdi. Linda ve çocukları arasındaki tüm ziyaretler bitti. Aile haklarına yönelik son duruşma yapıldı ve Linda'nın Jackie ve Rickie üzerindeki hakları sona erdi. Jackie şu andaki koruyucu aile tarafından evlat edinilme sürecinde ancak Rickie henüz sürekli kalabileceği bir yer bulamadı. Büyük teyzesinin yanından ayrıldığından beri bir çok koruyucu aile yanında kaldı[1].

Bu senaryo, çocuk mahkemesi çocuk bağımlılığı davasıyla ilgili tipik bir sürecin örneğidir. ADR davalarının çoğu aşaması hem aileye hem de mahkemeye yardımcı olmaktadır. ADR süreçleri, çocuk mahkemesinin, yasal ve sosyal çalışma görevlilerinin ve ailelerin çocuk için en iyi olacak şekilde tavır sergilemelerini sağlar[2].

Başarılı bir bağımlılığa yönelik ADR programının geliştirilmesi aşağıdaki ana özelliklere bağlıdır[3]:

- Aileyle ilgili problem konularını ve potansiyel kaynakları belirlemeye yardım edecek bir ihtiyaç değerlendirmesi.
- Mahkemenin, çocuk koruma birimlerinin ve katılımcıların ihtiyaçlarını karşılayan disiplinler arası bir ADR işlemi.
- Bütün ana katılımcı gruplarla uygulama planı koordine eden bir danışmanlık görev gücü.
- Çocuk mahkemesini, çocuk koruma sistemini ve bunların kesişen ve özel konularını anlayan eğitilmiş, yeterli arabulucular veya yardımcıları
- Mahkemeye, yasal ve sosyal çalışma görevlilerine, aile katılımcılarına ve halka başlangıçta ve daha sonra da devam eden eğitim ve sosyal yardım.
- Programın etkili olup olmadığının sürekli olarak değerlendirilmesi ve gözlenmesi.

Başarılı bir bağımlılığa yönelik ADR programının getirileri şunlardır[4]:

Mahkeme sürecinden daha kısa sürede güvenlik ve süreklilik koşullarına kavuşan çocuklar, müvekkilleriyle daha olumlu çalışma koşulları geliştiren sosyal çalışma görevlileri, davada belli zamanlarda edinilen ve paylaşılan daha fazla bilgi, davayla ilgili kurum ve yasal kişiler tarafından mahkemedeki her dava için harcanan zamanın daha az olması ve bu davaların karar verme ve anlaşmazlıklar çözme bakımından aileleri ve koruyucu kişileri kapsayan daha fazla disiplinler arası süreç. Bütün bunların çocukları koruyan ve çocuk koruma davalarında mahkeme uygulamasını geliştirmek için hükümetlerce kurulan yönergeleri takip eden bir süreç içinde olması gerekir.

I. GİRİŞ

Amerika'daki çocuk mahkemeleri davaları başlıca iki kategoride ele alınmaktadır: kötüye kullanma veya istismarla ilgili ikincil iddiaları olan davalar ve ikincil olanların cezai etkinliklerden suçlu olduğu davalar. Çocuk bağımlılığı (bazen çocuk koruma da denir) , çocukların geçici ya da sürekli olarak evlerinden uzaklaşmalarına yol açan ya da açmayan kötüye kullanma, istismar ya da bağımlılık iddialarını içermektedir. Bunun tersine, çocuk suçluluğu davaları, yetişkin biri tarafından yapıldığı takdirde ceza alacak suçları kapsar. Mahkemeler ve kurumlar her iki dava durumunda da sıklıkla ADR süreçlerini kullanmaktadır. Bu bölüm, çocuk bağımlılığı davalarında yürütülen arabuluculuk ve aile toplantıları üzerinde odaklanacaktır ve ailelerin, uzmanların ve mahkeme sisteminin ihtiyaçlarını karşılayacak ADR programı yaratırken bir mahkemenin göz önünde bulundurması gereken konularla ilgili yönerge oluşturacaktır[5].

Çocuk bağımlılığı davalarında iki farklı ancak örtüşen tarafların birlikte yürütülmesine ihtiyaç vardır. Sosyal hizmetlerin ya da çocuk koruma kurumların ve çocuk mahkemesinin bu davalarda kesişen ancak benzersiz rolleri bulunmaktadır. Çocuk koruma kurumu çocuklara ve ailelerine hizmet vermeye ve devletin bakımı altında çocukların güvenliğini sağlamaya çalışmaktadır. Çocuk mahkemesi çalışanları, kötüye kullanma, istismar ve bağımlılığı yürüten konuların takibinin yapılıp yapılmadığını belirlemeye çalışır. Çocuk mahkemesindeki işlemlerin ve burada temsil edilen kurumların politikaları, kendi korumaları altında çocukların güvenliğini ve huzurunu sağlamak için birlikte çalışmalıdır. Mahkemeler ve kurumlar, kendi çalışanlarının ve hizmet verdikleri ailelerin ihtiyaçları ve çıkarları doğrultusunda kamu politikası girişimleri ve federal hukuk hükümlerini dengelemelidir. Çocuk mahkemeleri ve çocuk koruma kurumlarının genellikle yetersiz fonu ve sınırlı personel kaynağı vardır, ancak oldukça fazla sayıda dava yürütmeleri gerekmektedir. ADR işlemleri, mahkemeler ve kurumlar için mükemmel kaynaklardır. 1980'den beri bağımlılık mahkemelerindeki ADR programları otuzdan fazla eyalette kurulmuştur. Bazı eyaletlerde bu programlar bağımlılık mahkeme işleminin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir[6].

Kötüye kullanma ve istismarın ilk kez bildiriminden davanın mahkeme sistemine girişinden çocukların eve döndüğü son aşamaya kadar ya da evlat edinilme ya da farklı şekilde davanın kapanmasına kadar davanın tüm aşamalarında çocuk bağımlılığında ADR işlemleri kullanılır. ADR işlemleri bu süreçlerin her birinde başarılı olmuştur. ADR işlemleri özel hizmet görevlileri yoluyla anlaşılan programlar ya da kurum programları ya da iç mahkeme olabilir[7].

ADR'nin bağımlılık davalarında kullanıldığı iki temel tür vardır:

- Arabuluculuk ve
- Aile toplantıları.

1. Arabuluculuk

Aile arabuluculuğu Programı, çocuğun bakımı ve gözetimi, velayeti, iştirak nafakası, velayeti kendisine bırakılmayan tarafın çocukla kişisel ilişki kurması veya mal rejiminin tasfiyesi ve yoksulluk nafakası gibi konularda ortaya çıkan aile uyuşmazlıklarında arabuluculuk hizmeti vermektedir. Bu programda, çocukların menfaatlerinin en iyi şekilde korunması, taraf iradesine üstünlük tanınması ve taraflar arasındaki iletişimin kolaylaştırılması suretiyle kişilere, aile uyuşmazlıklarının çözümünde alternatif bir yöntem sunulmaktadır[8].

Çocuk bağımlılığı arabuluculuğu aileleri, avukatları, kurum görevlilerini ve bazen de aile üyeleri ya da koruyucu aileleri de kapsayarak otoriter karar verme gücü olmayan tarafsız, tarafsız üçüncü şahısların taraflara yardım ettiği muhalif olmayan bir süreçtir. Arabuluculuk tartışmalarını ve problemlerini tartışmak, bilgi alışverişini sağlamak, çocuk için en iyi çıkar üzerinde odaklanmak ve problemleriyle ilgili olası çözümler yaratmalarına yardımcı olacaktır. Asıl amaç; güvenliği, çocuklar için en iyi çıkar ve tüm aile üyelerinin güvenliğini korumaya

yardımcı olacak kararlara yardım etmektir. Aile içi şiddet davalarıyla ilgilenmek için her zaman özel bir protokol olmalıdır. Aileler, avukatlar ve sosyal hizmet görevlileri önemli katılımcılardır. Kullanılan arabuluculuk modeline bağlı olarak avukatlar tüm oturuma ya da bir kısmına katılabilirler ya da hiç katılmayabilirler[9].

2. Aile Toplantıları

Aile toplantıları aile odaklı, güce dayanan ve toplumu temel alan süreçlerdir. Bu süreçlerde aileler, aile üyeleri, sosyal çalışma görevlileri ve diğerleri çocuklar ya da genç erişkinler için birlikte karar vermek amacıyla bir araya gelmektedir. Aile toplantıları tarafların kendilerini etkileyen kararları paylaşmalarını ve ailenin zayıflığından çok güçlülüğüne odaklanmalarını sağlamaktadır. Toplantılar iş yoğunluğu oluşturmaktadır ve ailelerin çocuklarını ilgilendiren kararları verme becerilerine önem vermektedir. Karar verme süreci uzmanlar tarafından desteklenir. Onlar tarafından belirlenmez ya da yönlendirilmez. Aile toplantısı aileyle iletişime geçen, süreci anlatan, toplantıya kimin dahil edilmesi gerektiğini soran bir koordinatör tarafından düzenlenir. Koordinatör ayrıca ailenin toplantının olası başlıkları ve sonuçları hakkında düşünmesine yardımcı olur. Aile toplantılarının farklı türleri vardır; ancak hepsi de çocuğun ve ailenin ihtiyaçları üzerinde yoğunlaşmaktadır[10].

Arabuluculuk ve aile toplantı işlemleri arasında benzerlikler ve farklılıklar vardır. Çocuk koruma davalarındaki arabuluculuğun birbirine bağlı dört temel aşaması vardır[11];

1. Oryantasyon,

2. Durum belirleme ve durum geliştirme,
3. Sorun çözme ve anlaşma/anlaşmazlık ve
4. Kapanış.

Aile toplantılarının da benzer aşamaları vardır ancak çoğunlukla ailelerin kendi çözümlerini bulmalarına dayanmaktadır. Diğer farklılıklar şunlardır[12]:

1. Oturuma dahil olan kişiler,
2. Sonuçlanan anlaşmaların türleri,
3. Her biri için uygun olan davalar ve mahkeme ya da kurumla işlemin nasıl bağlantılı olduğu.

Her iki işlemde tarafların problemleri tartışmalarına, karar vermelerine ve uyuşmazlığı çözmelerine yardımcı olan tarafsız bir kişi kullanılmaktadır. Tarafsız kişiler çeşitli geçmişlere sahip eğitilmiş uzmanlardır. Arabuluculuk ve yardım eğitiminin yanı sıra çocuk koruma konuları, politika ve kanun hakkında belirli eğitime sahip olmaları da gerekmektedir[13].

Arabuluculuk ve aile toplantısı programlarının bir çok çeşidi vardır. Bazı ADR programları mahkeme salonundaki görevli tarafsız kişilerin oturumları yönettiği bir iç mahkeme işlemi süreci olarak yürütülür. Bazı aile toplantıları topluluk içinde ya da kendi bürolarındaki sosyal hizmet ve çocuk koruma kurumlarınca yürütülmektedir. Bazı arabuluculuk ve aile toplantısı programları mahkeme binası içinde olur ancak mahkeme personeli tarafından değil dışardan bir grup tarafından yönetilir. Diğer programlar hukuk fakülteleri ve topluluk arabuluculuğu merkezlerince koordine edilir ve adliye sarayının dışında yürütülür. Bu programların hepsinin hakimlere, diğer uzmanlara ve ailelere güçlü bir bağı olduğu sürece başarılı olma olasılığı vardır[14].

Arabuluculuk ve aile toplantıları çocuk mahkemesi davalarında başarılı etkileşimlerdir çünkü aile üyelerinin ve uzmanların incelenen ailenin güçlü yönlerini ve zayıflıklarını görmelerine yardımcı olmaktadır. Mahkemede uzmanlardan ailenin yetersizliği ve benzer ailelerin de karşılaştığı sorunlar üzerinde odaklanması beklenir. Çocuk bağımlılığı davaları hakkında çalışan sosyal görevliler genellikle aile değişikliğiyle ortaya çıkacak yıkıcı sorunlara yardımcı olmaya çalışma ve ayrıca bu aileyi mahkemeye bildirme gibi zor durumlarla görevlidirler. Arabuluculuk ve aile toplantıları sosyal görevlilere aile ile çalışmasına ve diğer tüm katılımcılar gibi anlaşmayı kabul etme ya da reddetme hakkında oy kullanmalarına izin vermektedir. Taraflar birbirleriyle resmi olmayan bir ortamda iletişim kurabilir ki bu mahkeme işlemlerinin muhalif doğasının izin vermediği bir şeydir. ADR işlemleri problem çözme aşamasında ailenin rolünü arttırmıştır ve katılımcıların çocuğun çıkarı için en iyi olacak şekilde kararları zamanında vermesini sağlar. Bu da çocuklara, aileye ve mahkemeye yardımcı olmaktadır[15].

3. ADR Mahkemeye Nasıl Yardımcı Olur?

Arabuluculuk veya aile toplantısı programlarının bir çok faydası varken, mahkemelerin böylesi programları kabul etmeyi düşünmesinin başlıca nedeni çocukların böylece geleneksel yaklaşımlardan daha kısa sürede güvenilir ve sürekli yerleşimlerinin sağlanmasıdır. Örneğin Kaliforniya'nın beş kasabasında 1995 yılında çocuk koruma arabuluculuğu programlarıyla ilgili değerlendirmenin sonuçları şunlardır[16]:

- Arabuluculuğun % 70'inden fazlasında tarafların sorunlarının tamamı ya da bir kısmı çözümlenmiştir.

- Arabuluculuk dava işlemlerinin bütün aşamalarında ve aileler tarafından kötü muamele gören çeşitli çocuklarda etkili olmuştur.
- Taraflardan en az biri ilk olarak arabuluculuğu talep ederse, diğer taraf katılmaya isteksiz bile olsa mahkemenin tüm tarafları arabuluculuk sistemine dahil etmesi gerekecektir.
- Mürafada katılımcılar arabuluculuğu tercih etmektedir.

ADR işlemleri ayrıca tarafların ve uzmanların durumun yasal ve toplumsal etkisini, çocuk için sürekliliğin önemini ve mahkemenin icraatlarıyla ilgili federal düzenlemelerin etkisini anlamaları için birlikte çalışmalarını sağlamaktadır. Mahkemede tarafların sahip olduğu süre bütün konuları incelemek için yeterli değildir. Nadiren de olsa bu davalara bakan uzmanlar belirli aileyle ya da belirli konuyla ilgilenecek yeterli zamana sahiptir. Hem arabuluculuk hem de aile toplantıları genellikle birkaç saat süren programlardır. Ancak çocukların önemli ihtiyaçları ve durumları üzerinde yoğunlaşmada uzmanlar ve aileler için ve tam bir bilgi alışverişi için süre vermektedir. Bu da uzmanlar ve aileler için doğrudan aile ya da anne-babanın ihtiyaçlarını amaçlayacak şekilde eş zamanlı plan, yeniden birleşme planı ve diğer hizmet hükümlerini sağlamaktadır[17].

Politika Araştırma Merkezi çalışmalarına göre avukat ve ailelerin arabuluculukta bulacakları anlaşmalar çocuğun sürekli bir yer bulmasını hızlandırmakta ve muhalif işlemler yoluyla kurulan anlaşmalardan daha yüksek ve uyum oranına sahiptir. Hakimler ve mahkeme vekiller tarafından ayrıca gittikçe zorlaşan bütçe çerçevesinde çalışma yolları aramalıdır. Sınırlı kaynaklarla daha çok şey yapmak gerekmektedir. Eğer dava erkenden çözülürse, sistem dava üzerinde daha az zaman ve para harcayacaktır. Anlaşmalara uyum daha fazla artarsa, davanın mahkemeye geri dönme olasılığı daha azdır[18].

Geçmiş 15 yıldır, ABD’de çok çeşitli çocuk korumaya yönelik arabuluculuk programları geliştirilmiştir. Bu süreçte programların çocuk mahkemesine, uzmanlara ve ailelere yardım ettiği gözlemlenmiştir. Kaliforniya’da çok sayıda başarılı program bulunmaktadır. Bu başarı daha fazla

programın gelişmesine, katılımın artmasına ve son olarak çocuk bağımlılığı arabuluculuğunu yönlendiren kanuna yol açmıştır[19].

Çalışmalarda şunlar da gözlemlenmiştir[20]:

- Arabuluculuk aileler ve çoğu uzman katılımcılar tarafından dava etmek için tercih edilir.
- Arabuluculuk davaların her aşamasında yerleşim sağlayabilir.
- Her tür dava arabuluculukla çözümlenmiştir ve belli dava türleri dışında genel gözlemi destekleyecek hiçbir delil yoktur.
- Yargı yetkisi ve tanzim dava vakalarında arabuluculuk yapmak için -her ne kadar her ikisini yapmada zaman kısıtlamaları sorun oluştursa da- çok büyük bir destek vardır.
- Aileler, arabuluculuğun kendilerinin seslerini duyurmalarına olanak sağladığını ve dava planının gereklerini ve başarmaları gereken şeyleri daha iyi anlamalarını sağladığını belirtmiştir.
- Arabuluculukta varılan anlaşmalar hakimlerin vardıkları sonuçlara benzerlik gösterir, ancak arabuluculukta varılan anlaşmalar daha detaylıdır, aile bireyleri ya da aile ve çocuk koruma (refahı) kurumları arasındaki iletişim sorunlarına daha çok yönelmektedir, çocuklara ve diğer aile bireyelerine hizmet sağlaması daha olasıdır ve akrabalarından koruyucu aile yerleştirmelerinden daha fazla yararlanmıştı.
- Arabuluculuk çocuğun koruyuculuk altına alındığı ancak sürekli kalacağı bir yer bulamadığı zamanı azaltmıştır.
- İtiraz mahkemeleri arabuluculuk yapılan davalarda arabuluculuk yapılmayanlardan daha az olmaktadır.
- Arabuluculukla yapılan yerleştirmeler aileler tarafından kısa vadede uyumu daha çok sağlamaktadır.
- Bir çok arabuluculuk türünün etkili olduğunu göstermiştir.

Bu programların sonuçları ve etkileri ve ADR'nin faydalarına inanan çoğu taraftar Kaliforniya'nın çocuk bağımlılığı mahkemeleri için ADR işlemlerini ve süreçlerini yasalaştırmasını sağlamıştır. 1997'de Kaliforniya Koruma ve Kurum Kodu'nda bir değişiklik yaptı[21].

Buna göre:

Her çocuk mahkemesi, aile koruma ve güçlendirme göz önüne alınarak çocuk için en iyisini planlayacak şekilde, ilgili kişiler için problem çözücü bir forum oluşturmak için bağımlılık arabuluculuğu programı geliştirmeye çalışabilir[22].

2001'de Kaliforniya Hakimler Kurulu mahkeme bağlantılı çocuk bağımlılığı arabuluculuğu için standart uygulamalar oluşturdu. Standartlar çocuk bağımlılığı arabuluculuk programları için isteğe bağlı yönergeler sağladı. Standartlar gizlilik ve aile içi şiddet protokollerini ele alarak inceledi. Arabuluculuğun odak noktası çocukların güvenliği ve en üst seviyede çıkarlarının korunması ve tüm aile bireylerinin güvenliğinin sağlanması olarak belirlenmiştir. 2003'te bu standartlar zorunlu hale getirildi[23].

2000 yılında, Çocuk ve Aile Mahkemesi Hakimleri Ulusal Konseyi Evlat Edinme ve Sürekli Olarak Bir Yerde Kalma Yönergeleri; Çocukların Kötüye Kullanılması ve İstismar Edilmesinde Mahkeme Uygulamalarını Geliştirmek Bildirisini yayınlamıştır. Bu yönergeler, mahkemelerin makul bir zamanda çocuklar için sürekli olarak kalabilecekleri yerler bulmaya yardımcı olurken göz önüne almaları gereken alternatifleri de sunmaktadır. Çalışma arabuluculuğun sürekli kalınabilecek yer bulmalarını hızlandırmada kullanılabilir çünkü arabuluculuk[24];

- Ailelerin duruşma sonucuna yönelik gerçekçi bir bakış açısı sunan olaylara dayanan

bilgileri edinmesini sağlar ve kişisel konuların ve önyargıların olaylara dayanan bilgilerden ayrılmasına yardımcı olur.

- Ailelere çocuk için geleceği planlamada katılım ve önem duygusu ve dava duruşmaya giderse mümkün olmayacak bir sonuç sağlayacaktır.
- Çocuğun, ailelerin ve akrabaların çocuk için sabit bir evin önemini anlamalarına ve aile haklarını sonlandırmalarına ve akrabalar tarafından evlatlık edinilmesine fırsat oluşturmaya yönelik engelleri yok etmelerine yardımcı olur.
- Potansiyel koruyucu aile tarafından evlat edilmeye ilgili uygunluğu tartışmak ve koruyucu aile için önerilen planı geliştirmek için bir forum oluşturur.

Yönergeler, ayrıca, "bütün bu sonuçları başarmanın en iyi yolunun arabuluculuk" olduğunu belirtir ve anlaşma üretmese bile arabuluculuğun hala bir faydası olduğunu ileri sürmektedir. Çünkü arabuluculuk duruşmanın odak noktasını daraltmakta ve tarafların duruşma için hazırlanmasına yardımcı olmaktadır. Ohio, Hamilton eyaletinde bağımlılığa bağlı arabuluculuklar ilgili Politika Araştırma Merkezi anlaşmayla sonuçlanmayan davaların genellikle tartışmadaki konuları daralttığını ortaya çıkarmıştır. Hamilton eyaletinde projenin başında karşılaşılan direniş süreçle birlikte yok olmuştur. Arabuluculuğun, ayrıca, oldukça önemli bir maliyet tasarrufu sağladığı gözlemlenmiştir[25].

Yukarıda adı geçen yönergeler aile toplantılarının önemini de açıklamıştır[26]:

Sorunlarını çözmek için ihlale direnen aileye ne yapmaları gerektiğini söyleyen sistemin dinamiğinden kaçınmak için, aile karar verme mekanizması aile –varsa familya(soy)- ve çocuk koruma uzmanları arasında iletişim, etkileşim ve işbirliğini sağlamaktadır.

2003 yılında yukarıda adı geçen teknik yardım bülteni, kendi 24 mahkemesinde kullanılan tüm ADR uygulamalarını listelemiştir. Örnek mahkemelerin güçlü yargısal önderlik, sistemdeki hissedarlar arasında işbirliği, sistemin odak noktası, değerlendirme potansiyeli ve organizasyonel öğrenme politikalarına sahip olduğu belirtildi. 2002'de adı geçen yönerge ile çalışan 24 örnek mahkemenin 22 si arabuluculuk programına sahiptir, bir tanesi de bu sistemi geliştirme döneminde. 19 örnek mahkeme arabuluculuk programının yanında aile konferansı programını da benimsemiştir. Toplantı ve arabuluculuk programları uzmanların ve ailelerin çocukların güvenliği ve sürekliliği için birlikte çalıştığı disiplinler arası bir yaklaşım için uğraşan çocuk mahkemesine değerli bir katkıdır[27].

İnsanların kendilerini derinden etkileyen kararlarda söyleyecek önemli bir şeyi olduğunda, o kararları daha fazla sahiplenmektedir. Bu nedenle bu kararların işe yaramasını sağlarlar; bunları sabotaj etmeleri çok olası değildir ve memnun edici bir psikolojik bir sonuca varma eğilimindedirler. Arabuluculuk kişinin kendi sorunlarını çözmesi ile diğerlerine de bunu yapmaya yönelik gücü sağlamaları arasındaki boşluğu doldurmaya çalışmaktadır. Arabuluculuk insanların hayatlarındaki önemli meseleleri üzerinde güç sağlamalarına yardımcı olurken aynı zamanda zor bir çatışma sürecinden geçişte onlara yardımcı olmaktadır[28].

ADR uygulamaları bağımlılık davalarının her aşamasında taraflara ve uzmanlara yardımcı olabilir. Bağımlılık davalarına dahil olan aileler ve uzmanlar sıklıkla kanıt olmayan ve bu nedenle de mahkeme salonunda tartışılmayan önemli bilgilere sahiptir. ADR işlemlerinde herhangi çocuk mahkemesi işleminden daha fazla bilgi değişimi olur ve katılımcılar tarafından daha fazla tartışma yürütülür. Son bir karar olmadığında bile, bu uygulamalar gelecekte tarafların birlikte iletişim kurmasına ve çalışmasına yardımcı olur. ADR çocuk mahkemesinin zaman ve paradan tasarruf etmesine ve zamanında bir müdahale ile uygun bir şekilde çocukları sürekli kalabilecekleri yerlere yerleştirerek çocuklara ve ailelere yardımcı olacaktır[29].

4. Mahkeme Ne Zaman Başlamalıdır?

Güçlü bir çocuk bağımlılığı ADR programı oluşturmak için mahkemeler ve kurumlar mahkemeye uygun yürürlükteki programları ve kaynakları değerlendirerek ve bir ADR programının amaçlarına ulaşmaya nasıl yardım edeceğini inceleyerek işe başlamalıdır. ADR programı düzgün bir şekilde açıklanan süreç, gereksinimleri ve çıkarları tartışacak taraflar, mahkeme için hazırlanmada ek zaman harcamalarına gerek kalmayan uzmanlar ve katılımcıların yaratıcı olmasına ve karar vermek ve davayı çözümlmek için farklı açılardan bakmalarını sağlayacak bir yardımcıyı kapsamaktadır[30].

a. İhtiyaç Tespiti

ADR programıyla ilgili tartışmaların başında mahkeme, program için geçici amaçlar belirlemeli ve ihtiyaç tespiti yapmalıdır. İhtiyaç tespiti dahili ve harici kişiler tarafından yönetilebilir. İç mahkeme çalışanlarının yürürlükteki mahkeme prosedürleri ve uygulamalarıyla ilgili bilgileri olacaktır ancak diğer yerlerdeki arbuluculuk programlarıyla ilgili çok fazla bilgileri olmayacaktır. Dış kaynakların ADR usulleriyle ilgili daha fazla bilgisi olabilir ancak mahkemenin dahili çalışmasını öğrenmek için zaman harcamaları gerekecektir. Bir mahkeme iki seçeneği de göz önünde bulundurmalıdır. Eğer mahkeme çok az dış finansman alıyorsa ya da hiç almıyorsa, dahili personele görev vermek daha mümkündür. Eğer dış finansman kaynakları varsa yeni personel almak daha yeni perspektifler oluşturacaktır. Dışarıdan gelenler için zor sorular sormak ya da olması gereken değişikliklerle ilgili tartışma yürütmek daha kolay olacaktır. Ancak mahkeme süreci ilerledikçe, mahkemenin işlemi kim yönetirse yönetsin geçerli bir ihtiyaç değerlendirmesi oluşturması için uygun zaman ve kaynaklara sahip olması gerekmektedir[31].

İhtiyaç tespiti mahkemenin mevcut durumunu ve değişiklik için yeterliliğini ve isteğini ortaya koymalıdır. Tespit mevcut yasal ve personel kaynaklarını mevcut mahkeme sisteminin kamu ve dahili görüşlerini, yeni bir program için yargısal destek seviyesini tartışmalı ve kapsmalıdır. İhtiyaç tespitinde mahkeme ve kurum çalışanlarının öncelikleri aileler ve adli görevliler belirlendiyse bu da yardımcı olacaktır. Bu tespite dayanarak, mahkeme yürütme aşamasına nasıl ilerleyeceğine dair açık bir plan oluşturmalıdır[32].

İhtiyaç tespitinde ve danışmanlık görev gücü uygulamasında aşağıdaki sorular yöneltilmelidir[33]:

1. Vesayet altında bakımda çocukların zamanını azaltmak, bu davalarla bağlantılı mahkeme ve kurum maliyetlerini düşürmek ve/veya bu davalarda kullanılan süreci azaltma üzerine odaklanmak bir öncelik midir?
2. Bu program bir tür dava ya da davalardaki belli bir nokta üzerinde mi odaklanacak yoksa bütün müracaatlara açık mı olacak?
3. Program bu davaların zaman çizelgelerinde belli problem alanına odaklanarak mı başlamalıdır?
4. Örneğin mahkeme dava planının oluşturulduğu noktada ya da ailevi hakların bittiği noktada davalara odaklanmayı isteyebilir mi?
5. Program, dahili ya da harici yardımcıları mı kullanacaktır?
6. Program nasıl finanse edilecektir?
7. Mahkemenin göz önünde bulundurduğu başarılı bir program ne olacaktır?

İhtiyaç tespiti bu konuları ele alacak ve mahkeme için potansiyel kaynakları ve sorunları belirleyecektir. Ayrıca mahkeme ve katılımcılar için ne tür ya da türlerde ADR programının en iyi şekilde işe yarayacağıyla ilgili seçenekleri belirleyebilir ya da daraltabilir. İhtiyaç tespiti bittiğinde, mahkemenin belirlenen öncelikleri açıklaması ve yürütecek bir danışmanlık görev gücü sağlaması gerekmektedir[34].

b. Danışmanlık Görev Gücünün Oluşturulması

Danışmanlık görev gücü herhangi bir programda önemli bir adımdır ancak özellikle bağımlılık konusunda daha büyük önem taşımaktadır. Sürecin disiplinler arası doğası ve bu davalarda yer alan farklı uzmanların ve tarafların sayısı, göz önünde bulundurulması gereken çok fazla perspektifin ele alınmasına yol açar. Başarılı bir ADR programı oluşturmak için, görev gücünün aktif olarak bu davalarda bulunan çeşitli gruplarının tümünün ya da çoğunun temsilcilerini kapsamaması gerekir. Koruyucu ailede yer alan çocukları izleyen sosyal hizmet görevlilerinin yanı sıra mahkemede ki yüksek kademedeki görevliler, yasal ve soysak hizmet kurumları, kurum avukatları, davaları yürüten avukatlar ve bu davalarda aileleri ve çocukları temsil eden avukatlara fırsat verilmeli ve görev gücüne katılmaları için teşvik edilmelidirler. Görev gücü, ihtiyaç tespitini inceleyerek bu özel mahkeme için uygun adımları belirleyerek ve yürürlüğe geçirmek için hem kısa dönemli hem uzun dönemli amaçları belirleyerek işe koyulmalıdır[35].

Bir mahkemenin bu şahısların görev gücünün ADR usullerini kullanmak istediğini bildiği durumlarda, şahıslar ihtiyaç tespiti ile danışmanlık görev gücünü birleştirmek ve danışmanlık görev gücünün ihtiyaç tespitini oluşturmak ve yürürlüğe koymak isteyebilir. Görev gücü üyeleri ihtiyaç değerlendirme sorularının bazılarını cevaplayarak iyi bir konuma gelmektedir[36].

Danışmanlık görev gücü[37]:

- İhtiyaç tespiti sonuçlarını incelemelidir (ya da bu belirleme yapılmadan önce atandıysa ihtiyaç tespitini üstlenir)
- Program için fizibilite ve uygulama tercihleri belirlemelidir. Örneğin hangi kaynaklar mevcut ve pilot programın tavsiye edilip edilemeyeceği...
- Uygulama için bir zaman çizelgesi oluşturmalıdır.
- Programların başka yerlerde çalışmasını sağlayan dış(harici) uzmanlara danışmalıdır.
- Görev gücünde doğrudan yer almayan ancak sürece katılacak olan tarafların ve uzmanların endişelerinin çözümlenmelidir ve bunları birleştirmelidir.

Görev gücünün karşılaşıcağı ilk engellerden biri de programı nasıl planlamak gerektiğiyle ilgili bir oybirliğine varmak olacaktır. Ayrıca planın katılımcıların güvenebileceği program için yönergeler oluşturmaya yardımcı olması gerekmektedir. Çoğu program pilot bir programla başlar. Görev gücünün ihtiyaç tespitinde belirlenen önceliklerle örtüşen uygulamaları ve bir ADR işlemini hazırlaması gerekecektir. Eğer mahkeme çok sayıda işlem yürütmek isterse, görev gücünün her işleme ne tür davaların gönderileceğini belirlemesi gerekmektedir. Önemli katılımcıların desteğini sağlamak için, görev gücü bağımlılık işlemlerinde çıkarı olanların tümünün sorunu ya da sorunlarını ele almalıdır[38].

Görev gücünün bir ADR programı oluşturması gerekirse görev gücü ayrıca[39];

- Program ve mahkeme arasındaki bağlantıları açıklamalıdır.
- Eğitim konularını ve katılım listelerini oluşturmalıdır.
- Anlaşılır program kuralları ve protokolleri yaratmalıdır.
- Müracaat işlemlerinin ve oturumların nasıl yapılacağını belirtmelidir.
- Taslak giriş formlarının, mahkeme müracaat formlarının, mahkeme ilamlarının ve örnek anlaşmaların taslaklarının oluşturmalıdır.
- Yardımcıların ve arabulucuların nasıl seçileceğine karar vermelidir ve
- Değerlendirme kriterleri ve araçları geliştirmelidir.

c. Uygulama

Uygulama aşamasında, mahkemeyle ilgili diğer projelerde olduğu gibi, bir görev gücü ya da alt komite yerel kuralları, program protokollerini, müracaatla ilgili yönergeleri ve değerlendirme araçlarını geliştirmeye yardımcı olmalıdır. En iyi uygulama stratejisi genellikle ağır ilerlemek, katılımcıların sorunlarını dinlemek ve birincil(ilk) başarıları ilerletmektir. Görev gücünün, uzmanların ve ailelerin ihtiyaçlarını karşılayacak bir program hazırlaması ve bu programın sadece katılımcıların yüklerine yük eklemek olmadığını , bu programın görevlerini yerine getirirken nasıl yardımda bulunacağını tüm katılımcılara göstermesi gerekmektedir. Araştırmalar çocuk mahkemesi konularında deneyimi olan, yetenekli ve iyi eğitilmiş arabulucular kullanıldığında programın daha fazlasını başarabileceğini göstermiştir. Ayrıca önemli kişileri ADR programının başarıları hakkında eğitmenin zaman alacağını ve bu kişilerin programın oluşumunda yer alacaklarını da göstermiştir[40].

Danışmanlık görev gücünün uygulama aşamasında göz önünde bulundurması gerekenler programın başlangıcının nasıl olacağı, katılımcıların nasıl eğitileceği, müracaat süreci, ayrıca müracaat sürecin zorunlu mu yoksa isteğe mi bağlı olacağı, tarama ve programlama sorularıdır[41].

aa. Program Başlangıcı

Katılımcılara ve mahkeme sistemindeki diğerlerini ADRnü en iyi şekilde tanıtmaya yolunda farklı teoriler vardır. Bazı mahkemelerde ADR işlemleri diğer yerlerden edinilmiş ve mahkeme işleminin zorunlu yeni bir bölümü olarak empoze edilmiştir. Bu zorlu bir dönemdir ve yeterli miktarda yargısal destek ve eğitim verildiği takdirde başarılı olduğunda katılımcılar arasında gerginliklere yol açması olasıdır ki bu programın gelişimini ve uzun süreli başarı potansiyelini tehlikeye sokacaktır. Yavaş başlamak daha akıllıcadır. Bu programların uygulanması aceleye getirilmemelidir. Programın başlangıcı, fikir aşamasından uygulamaya kadar bir yıldan daha uzun sürebilir. Sistemi yerleşik olarak kullanacak kişilere ulaşmak için yeterli zamanın harcanması programın başarısı için zorunludur. Danışmanlık görev gücünün ve eğitimsel girişimlerin parçası olmaları gerekmektedir. Değişiklik her zaman zordur. Mahkeme sisteminin parçası olan bireyler için uzun süredir var olan davranışlardan kopmak zor olabilir. Sorunları belirlemek için planlama aşaması boyunca bilgisel oturumların yapılmasına yardımcı olur[42].

Hakim tarafından onay alınca pilot bir programla ya da tüm mahkemelere aynı anda getirilirse tüm katılımcıların desteği ve eğitimiyle uygulama başlayabilir. ADRnü tanıtmaya en iyi yolu katılımcıların sorunlarını belirleyerek ve katılımcıların sorunlarını cevaplamaya yardımcı olmak için yabancı uzmanları getirerek ağır ağır ilerlemektir. Ağır ve kasıtlı bir şekilde ilerleme tavsiyesi bir ya da iki mahkeme salonunda pilot bir program oluşturabilir. Sınırlı kaynakları olan eyaletler ve programlar sadece belli dava türlerinde ya da davanın belli aşamalarında programın tüm mahkemelerde bir seçenek olarak başlamasını isteyebilir. Bu, hem pilot program hem geniş çaplı uygulamalara fayda sağlar. Tüm önemli kişilerden destek ve kaynak temin edilirse, kapsamlı bir uygulamaya başlanabilir. Avukatlar, sosyal görevliler, organizasyonlar gibi önemli katılımcılar danışmanlık görev gücüne yönelik şüphe duyar ve sorunlar çıkarılırsa programın daha küçük çapta başlaması ve başarılı sonuçlar ortaya çıkarması daha iyi olacaktır. Santa Clara mahkemesi programa, hiç kimsenin çözülebileceğini düşünmediği zor davalarla başladı ve uzun soluklu başarılı bir program oluşturdu[43].

bb. Eğitim, Alıştırma ve Sosyal Yardım

Eğitim, Alıştırma ve Sosyal Yardım başarılı bir çocuk bağımlılığı ADR programının yürütmede gereklidir. Görev gücünün eğitim, alıştırma ve sosyal yardım fırsatlarını belirtmesi gerekecektir. İki tür eğitim zorunludur: birincisi program hakimler, avukatlar, sosyal görevliler gibi önemli katılımcıları ilerletmelidir ve ikincisi önemli davalarda tarafların arabuluculuğunun ve aile toplantılarının onlara nasıl yardımcı olacağını anlamalarını sağlamak için eğitim gereklidir. Mahkeme programı açıklamadan önce ADR'nün ne olduğu ve kendilerine nasıl fayda sağlayacağı hakkında uzmanların bilgi sahibi olması gerekir. İşleme ilgili katılımcıları eğitmek zaman alır ve acele edilmemesi gerekir. Daha sonra yaptıktan sonra program başlamadan önce mahkemenin potansiyel katılımcıları teşvik etmesi, onların sorunlarını dinlemesi ve sorunlarının ele alınması daha kolaydır. Geliştirme sürecini etkileyen potansiyel muhaliflerin olması arabuluculuk ya da aile toplantılarına ebeveynlerin katılımına benzerdir. Bu süreçleri benimseyen ve anlaşma şartlarına uyması beklenen aileler gibi, bu programın geliştirilmesinde katılımcıların yer alması katılımcıların programı sahiplenmesini sağlayacaktır. Böylece daha iyi katılıma ve programın daha çok duyulmasına yol açacaktır. Bu programın ayrıca devam eden destek müracaatı sağlamak için yasal ve sosyal hizmet kurumlarına sosyal yardım yapması gerekmektedir. Sosyal hizmet kurumlarında değişiklik yüksektir ve programın yeni katılımcılar için sürekli bir eğitim sağlaması gerekmektedir[44].

Avukatları, sosyal görevlileri ve aileleri ADR faydalarıyla ilgili eğitmenin en iyi yollarından biri arabuluculuğunun ya da aile toplantılarının mahkemeye başarılı bir şekilde uyarlanabildiği diğer mahkemeden meslektaşlarının gelmesi ve ADR'nün faydaları hakkında konuşma yapmasıdır. Bu avukatlar ve sosyal görevliler asıl endişeleri hakkında ve ADR'nün bu tür davalarda aileler ve mahkemeler için faydalarını ve bu davalardaki kendi rollerini tartışabilirler. ADR programı bilgilendirme oturumlarıyla, üç ayda bir yapılan öğle yemekleriyle ya da bir e-mail grubu oluşturacak veya haber bülteni gönderecek şekilde diğer iletişim yolları aracılığıyla katılımcılarını sürekli olarak eğitmelidir[45].

Çocuk mahkemesi sisteminde hakimler, onların personelleri ve diğer uzmanlar için süregelen bilgi ve tartışma oturumları bu katılımcıların programı ilerletmek için önerilerde bulunmasını, gayri resmi geribildirim edinmesini ve işlem hakkındaki düşüncesiyle ilgili konuşmalarını sağlamaktadır. Bu oturumlar katılımcıların akıllarında programın ön planda olmasına yardımcı olmaktadır ve katılımcıların sorunları ve endişelerini açıklamak için onlara fırsatlar sunmaktadır. Bu, onların sorunlarla, endişelerle ya da ek müracaatlarla ilgili olarak kiminle iletişime geçeceklerini hatırlatmaktadır. Bu oturumların her yıl üç ayda bir ve hatta geliştirme aşamasında daha da fazla yapılması programın başarılı olmasında yardımcı olacaktır[46].

Yasal ve sosyal hizmet topluluklarına sosyal yardım da yeterli müracaat akışını sağlamak için gereklidir. Program koordinatörlerinin bu davalarda yer alan tüm taraflarla çalışması ve onları ADR işlemlerini bir öncelik haline getirmelerine inandırması gerekir. Eğer bir ADR programı başarılı olacaksa, iyi sonuçlarla, katılımcılara olan saygısıyla ve sözlü olarak ifadelerden çıkan olumlu destekle başarısını göstermelidir[47].

Özellikle ailelere ve işleme yani gelen tüm taraflarla ilgili temel bilginin ve neyi başarıp başaramayacağını açıklanması önemlidir. Yeni katılımcılar için bazı mahkemeler işleme ilgili video bandı çalmaktadır ve katılımcıların sorunlarına cevap vermek için ayrı oryantasyon oturumları düzenlemektedir. Bazı mahkemeler işleme anlatan ve arabuluculuğa nasıl hazırlanıldığıyla ilgili yönergeleri olan broşürleri taraflara göndermektedir. Ailelerin arabulucunun bir hakim olmadığını ve onlarla ilgili kararlar vermeyeceğini anlamaları çok önemlidir[48].

cc. Müracaatlar

Müracaat işlemleriyle ilgili olarak danışmanlık görev gücünün göz önünde bulundurulması gereken bazı konular vardır[49]:

1. Müracaatların zorunlu mu gönüllü mü olacağı
2. Kim tarafından ve ne tür davaların yürütüleceği
3. Hangi işlemin kullanılacağı

4. Müracaat formlarının nasıl olduğu

dd. Zorunluluk Gönüllüğe Karşı

Program başladığında tarafların kendi tercihleri değilken, ADRne gönderilip gönderilmeyeceğiyle ilgili sorular ortaya çıkabilir. Hakimler her zaman ADR oluşturmaya ve tarafları bu işlemleri denemeleri konusunda yönlendirmeye açık olmalıdır. ADRnün ne zaman uygun olduğuyla ilgili olarak avukatlara ve taraflara yardımcı olmalıdır. Özellikle de güçlerinin bir kısmını tüketen avukatları ADRnün kendilerine yardımcı olacağı konusunda inandırmak zaman alabilir. Yeni bir ADR programını kurumsallaştırmadaki en zor kararlardan biri budur[50].

Araştırmalar ADR'ye zorunlu müracaatların belirtildiği kadar zarar verici olmadığını göstermiştir. Katılımın zorunlu olduğu ve başlangıçta her tarafın da ADR kullanmasının gerekli olmadığı yerlerde bile, ADR işlemlerinde katılımcılar başarılı olacaklarına inandıkları anlaşmalara varabilmektedir. Taraflar işlemin adil olmasını, sorunlarının ve endişelerinin dinlenmesini ve yasal işlemi anlamalarına yardım etmesinin memnun edici bir şey olduğunu belirtmiştir. Katılıma isteksiz olanlar bile bir ADR işlemine dahil olduğunda, sonuçlardan genellikle memnun kalmaktadır. Kurumsal kullanıcılar işlemi beğendiğinde bunu tekrar kullanmak isterler. Bu da genellikle daha yasal anlaşmaları sağlayarak zinciri olumlu bir yönde tekrara başlatacak olan daha fazla müracaatın olmasını sağlayacaktır. Bir mahkemenin politika yöneten zorunlu başvuruları benimsemesine rağmen bir davadaki katılımcıların başvuruya karşı çıkması durumunda özel bir davanın uygun olup olmayacağını hakimler göz önünde bulundurmalıdır. Arabuluculuk yapmak istemek için katılımcıların geçerli nedenleri olmalıdır -örneğin yeterlilik meselesi ya da aile içi şiddet varsa- ve onların itirazlarına cevap verilmesi gerekir[51].

ADR sıklıkla taraflara en sağlam çözüme varma yolunda yardım eder ve tarafların arabuluculuğa katılmaları gereken durumlarda bile anlaşmaya varmalarının hiçbir zaman beklenmediğini hatırlatmak önemlidir[52].

ee. Müracaat Edilecek Dava Türleri Nelerdir ve Kimler Tarafından Müracaat Yapılacaktır?

Beli bir dava türü ya da dava süresindeki belli bir zaman mahkeme için bazı sorunlara neden oluyorsa, mahkeme orada bir ADR programı oluşturmak isteyebilir. Davaya ne kadar erken müracaat edilirse, işlem davada yer alanların ilişkilerine daha fazla yardımcı olacaktır. Davaya kimin müracaat edeceğine karar verirken, göz önünde bulundurulması gereken bazı seçenekler vardır. Bazı programlar sadece adli memurların, avukatların ve sosyal görevlilerin girişiminde davaların ADR'ye gönderilmesini sağlamaktadır. bir program sınırlı kaynaklarla başlıyorsa bu yöndeki müracaatları sınırlandırmak isteyebilir. Müracaat edilen dava türlerini ya da müracaatların sadece davalardaki belli zamanda yapılması gerektiğini belirlemek daha yardımcı olacaktır[53].

Diğer yargı yetkilerinde, CASA[54] gönüllüleri, akrabalar, sosyal görevliler, avukatlar ve aileler ve hatta çocukları da kapsayan bir çok farklı tarafların ADR talebinde bulunmasına izin verilmektedir[55].

Mahkeme re'sen direktif yoluyla müracaatta bulunabilir ya da avukatlar veya taraflar mahkemenin bir davayı ADR' ye yönlendirmesini isteyebilir. Programların çok azında daimi yargı kurulu direktifi tarafından arabuluculuğa doğrudan müracaatlar vardır. Eğer hakim sadece anlaşma sağlanmış bir düzende tarafların ADR talebinde bulunduğu davalara bakarsa bu genellikle çok sınırlandırıcı olmaktadır. Özellikle programın başlangıcında çoğu taraf ADR' nin yararlarını benimseyecek kadar yeterli bilgiye sahip olamayacaktır. Hakimlerin kendi mahkemelerini ADR'ye yönlendirmeleri gerekmektedir[56].

ADR işlemlerine müracaatlar genellikle şu durumlarda yapılır[57]:

- Çocukların evlerinde güvenli olduğu düşünülürse ya da koruyucu ailenin evine yerleşmişse
- Sadece aileler arasında aşırı yaklaşım ya da ziyaret etme sorunu değil devam eden bir çocuk koruma davasının olması
- Taraflar kendi aralarında müzakere etme ve karar verme becerisine sahiptir (Arabuluculuğun uygunluğuna yönelik aktif yetersizliklerin değerlendirmesi gerektiği için aileler kendi çıkarlarını ortaya koyamamaktadır)
- Bir taraf aile ile ilgili ya da aileye kendi yeteneğine etki eden cezai suçlarla karşı karşıya değilse
- Etkin bir şekilde arabuluculuğa katılmak için herhangi bir tarafın becerisini etkileyecek aktif bir eş (karı-koca) şiddeti yoktur.

ff. Kullanılacak İşlem

Bir programda hem bağımlılık arabuluculuğu hem aile toplantısı mevcutsa, belli davalar bir işlemde diğerinden daha iyi olabilir. Santa Clara kasabasında oluşturulan kriterlere göre bir dilekçe doldurulduğunda, ve davada yüksek düzeyde hukuki ihtilaf, yüksek düzeydeki aile çatışmasına ılımlı biri, ailelerin açıkça yasal savunma ve bilgiye gerek duyması, sürekli devam eden çocuk velayeti anlaşmazlıkları ya da engelleyici düzen tarafların bir araya gelmesine engel olma faktörlerden bir ya da ikisine sahip olduğunda dava arabuluculuk için daha uygun olacaktır. Arabuluculuk daha resmi ve kanuna uygun bir süreçtir[58].

Kriter hangi davaların aile konferansı için daha uygun, arabuluculuk için daha az uygun olduğu hakkında yönerge de sağlamaktadır. Uygun davalar şunları kapsamaktadır[59]:

- Tarafların aile toplantısını istemesi,
- Yapıcı bir şekilde arabuluculuğa katılmak için yeteneğini engelleyecek şekilde ailenin ağır zihinsel bir hastalığının olması ya da çok düşük bir zekaya sahip olması,
- Geniş aile üyelerinin çoğunun katılıma uygun olması
- Bir ailenin veya her iki ailenin de kötüye kullanma ve ihmâl nedeniyle suçlanması.

Aile toplantısı işlemi katılımcıların geniş aileden daha fazla ailevi destek almalarını ve tarafların temsilciler ya da kendilerine yardım eden yasal olmayan yandaşlara sahip olmalarını sağlayacaktır. Bir davadaki soruna ne kadar erken müdahale edilirse, aile, kurum çalışanları ve mahkeme arasında olumlu ve yapıcı bir ilişkinin kurulması daha kolay olacaktır[60].

gg. Müracaat Formları

ADR işlemi için açık ve bilgilendirici müracaat formlarının olması önemlidir. Müracaat formları davada yer alan taraflar, avukatlar ve sosyal hizmet görevlileri ham bilgi sağlamalıdır. Formların doldurulması kolay olmalıdır. Program protokolleri programın formda hangi bilgileri görmek istediğini, mahkemede formu kimin doldurduğunu, formu kimin teslim ettiğini, formun nereye gönderildiğini, formun kopyalarını kimin aldığını, mahkemenin diğer hangi bilgileri arbuluculuk programına gönderdiğini ve hangi bilgilerin gizli kalması gerektiğini belirlemelidir[61].

d. İzleme Davaları, Yardımcıların Seçimi ve Programlama Oturumları

aa. ADR Programı İçin İzleme Davaları

ADR işlemine gönderilen davaların uygun olup olmadığına karar vermek için davaların gözlemlenmesi gerekmektedir. Hakimler ADR'ye gönderilmeden önce davaları izleyebilir ya da mahkeme, davaların uygun olup olmadığına ADR programının belirlenmesine karar verebilir. Davaların ayrıca aile içi şiddet için de incelenmesi gerekir. Ailede aile içi şiddetin olduğu durumlarda ADR programları farklı yaklaşımlar benimser. Aile içi şiddet avukatları, aile içi şiddet kurbanlarının ADR işlemi yoluyla tekrar kurban edileceği konusunda endişe duymaktadır. Bir taraf kontrolü ele alır ya da şiddetle tehdit ederse, diğer taraf kendi güvenliğini sağlamak için anlaşmalar yapabilir. ADR avukatları haksız etki altında olmaksızın tarafların birbirleriyle müzakere etmesini sağlamaya çalışmaktadır. Bazı programlar açık aile içi şiddetle bütün davaları yok ederken, bazı programlar durum bazında değerlendirmeden sonra böylesi davaları ele almaktadır. Programların davaları tek tek incelemesi zaman alırken, programdan

yararlanacak kişileri ortadan kaldırmaktan kaçınılmalıdır. Eğer bir dava aile içi şiddeti içeriyorsa, izleme gibi taraflar için çalışan bir işlem oluşturulacaktır. Taraflar işleme katılabilir ancak diğer tarafla aynı yerde bulunmaz belki de telefonla katılırlar. Aile içi şiddet arabuluculuk boyunca görülebilir , bu nedenle süreç boyunca tüm katılımcıların kendini güvende hissetmelerini sağlamak için arabulucuların sürekli olarak gözlem yapması gerekmektedir. Bir ADR programının yerel topluluk içinde aile içi şiddet avukatları ile ya da katılımcıların güvenliğini sağlamak için konuları çözümlemiş diğer arabuluculuk programı ile çalışması gerekmektedir[62].

Bağımlılık programlarında başka türlü izleme de yer almaktadır. Örneğin, tarafların arabuluculuğa katılma kapasitesine sahip olmaları için davalar izlenebilir. Bir mahkemenin hem arabuluculuk hem aile toplantısı programları varsa, hangisinin uygun olduğu konusunda davalar gözlemlenebilir. Mahkemeler pilot bir program aracılığıyla gözlem yaparak müracaatlarını sınırlandırabilir. Bu pilot program sadece belirli dava türlerini ya da yasal işlemin belli aşamasındaki davaları-örneğin aile haklarının alımı, eksiltilmesi ve sonlandırılmasında ele alınır[63].

bb. Tarafsızların Seçimi ve Bire Karşı İkiye Karar Verme

Belli davalar için yardımcıları ve arabulucuları seçerken, ADR programlarının kullanıldığı çeşitli farklı yöntemler vardır. Program için protokoller tarafsız bir kişi olarak kimin yeterli olduğunu belirlemelidir. Bu protokollerin yardımcıları ve arabulucular için ihtiyaçları belirlemesi gerekmektedir. Mahkeme, sürekli mahkeme çalışanına iş verebilir ya da tarafsızlar listesi oluşturabilir veya mahkemede yürütülen davalarda arabuluculuğu sağlamak için tavsiye edilen tarafsızları belirleyebilir. Mahkeme program için tarafsızların seçimini bir program kontrolüne bırakabilir ya da bu tür davalar için tarafsızları belirleyen devlet bu işi ADR kurumuna bırakabilir. Protokol, bu kurumların biri tarafından oluşturulan ya da mahkeme tarafından belirlenen listeden hakimin ya da tarafların bir tarafsız seçmelerini ister ya da ADR koordinatörünün kullandığı

dönüşümsel bir liste oluşturulabilir. Bu programın yeterli kaynakları olduğunda eş-yardımcı ya da eş-arabulucu atamak yararlı olacaktır[64].

Bir davada iki tarafsız kişi kullanmanın faydaları şunlardır[65];

- Etnik, cinsiyet ve yaş dengesi için artan fırsat
- Denge, tarafsızlık ve adalet ile ilgili artan algı
- Mevcut uzmanlığın artması
- Tarafların güvenin kazanmak daha kolaydır
- Taraflarla ilgili gözlem yapmak daha kolaydır
- Danışmanla çalışan yeni tarafsızın daha rahat olması
- Geri dönüş, deneme ve planlama için daha fazla fırsatın olması

İki tarafsızın kullanılmasıyla ilgili endişeler şunlardır[66]:

- Maliyeti uygun değildir
- Programlama zorluğu daha fazladır.
- Oturumun karışıklığı
- Tarafsızlar arasındaki dinamikler tarafları karıştırabilir.
- İşlemin nasıl paylaşılacağına yönelik daha fazla dikkat edilmesi gerekir.
- Tarafları birbirleriyle rekabete girmesi ve çatışmanın olması

İki tarafsız kullanmanın değeri, tartışmanın türüne, taraflar arasındaki güven seviyesine, maliyete, lojistiğe ve tarafsızların deneyimine bağlıdır[67].

cc. Davaların Nasıl Programlanacağına Karar Verme

Mahkemeler ADR oturumlarını programlamak için bazı tercihler belirler. Bazı mahkemeler arabuluculuk oturumlarının yapılacağı tarihleri ve günleri belirler. Diğer programların dava açılır açılmaz arabuluculuk yapmak için mevcut arabulucuları vardır. Diğer mahkemelerde, taraflar arabuluculuğu programlamayı arabuluculuk program koordinatörüne veya onların yardımcı personeline bırakıp belirlenecek bir tarihte arabuluculuk oturumu yapmaya karar verebilirler. Arabuluculuk oturumlarını programlamanın diğer iki yolu, bir sonraki mahkeme tarihinden otomatik olarak üç gün önceye almaktır ya da bir sonraki mahkeme tarihinden iki hafta öncesinden bir zamana almaktır[68].

Her ne zaman mümkün olursa, duruşmanın bitmesinden önce arabuluculuğun programlanması en iyisidir. ADR işleminin en zor unsurlarından biri de tüm katılımcılar için uygun olan bir zaman bulmaktır. Tarafların telefon ya da posta kutusu için kolay erişimleri olmayabilir ya da taraflar mahkeme salonundan ayrıldıktan sonra mahkeme ve yasa görevlilerinin yoğun bir takvimi olur ki bu da bir oturum için tüm taraflara uygun olan tarihleri bulmayı zor hale getirir. Katılımcılar için işlem ne kadar kolay olursa, işlemin destekleyicisi olmaları daha kolaydır[69].

Aile toplantılarını arbuluculuktan daha fazla tarafa sahiptir ve programlamak arbuluculuktan daha uzun sürer. Aile toplantıları sosyal hizmet ya da çocuk koruma kurumları yoluyla ya da mahkeme aracılığıyla yürütülebilir ya da programlanabilir. İşlem mahkeme tarafından yürütülüyorsa yukarıda bahsedilen aynı programlama teknikleri kullanılabilir. Eğer bir kurum oturumu programlıyorsa ya da yürütüyorsa, aile toplantılarını yürütmek için tutulan bir organizasyon ya da sosyal görevli tarafından yapılabilir[70].

Bu oturumları programlayanların iyi eğitilmiş kişiler olması önemlidir. Bu kişilerin taraflara işlemleri anlatmaları ve ne için buna katılmaları gerektiğini ve birçok programla çalışmalarını gerektiğini açıklamaları gerekecektir. Taraflar işlemi anlamadıkları, bir fayda göremedikleri ya da zamanları olmadığı için katılım konusunda bazen isteksiz olabiliyorlar. Oturumu programlayan kişi katılımcılara faydaları anlatmak için işlemle ilgili yeterince bilgiye sahip olması gerekir[71].

dd. Oturumun Nerede Yürütüleceğine Karar Vermek

Belirtilen durumların her biriyle ilgili olarak mahkeme ADR oturumlarının yerleriyle ilgili bazı tercihlere sahiptir. Bazı mahkemeler, mahkeme salonlarında ADR programı için yer açmıştır. Mahkeme salonlarında oturum yapmak programlamaya yardımcı olur ve mahkemeye ilgili diğer olaylarda yer alan katılımcılar tarafından beğenilmektedir. Eğer taraflar anlaşmak için arbuluculuk ya da aile toplantısından sonra mahkemeye geri dönecekse mahkeme salonunun yer olarak işe yaradığı belirtilebilir. Diğer programlar ADR oturumlarını farklı yerlerde yapmayı tercih edebilir bunun nedeni kısmen de olsa aileler ve avukat dışındakiler için mahkeme salonu korkutucu olabilir. Aile toplantısı oturumları genellikle kamu merkezlerinde, kütüphanelerde, ofislerde ya da evlerde yürütülür[72].

Mahkemenin ADR protokolü toplum içinde tercih edilen bir yer ya da mahkeme personeline uygunluk açısından mahkeme salonuna yakın bir yer kurmalıdır. Yer, ADR programı için amaçlara uygun olmalıdır. Çoğu aile toplantısı programı topluma dayalıdır ve topluluk içinde çalışmayı tercih eder ancak bazıları arabuluculuk programlarının yanı sıra mahkeme salonlarında da yürütülür[73].

5. ADR Oturumu

a. Gizlilik

Gizlilik ve gizlilikle ilgili istisnaların ikisi de ADR işlemlerinde oldukça önemli konulardır. İşlemler gizli olduğunda, taraflar bir sonraki mahkeme duruşmasında nelerin rapor edileceği ya da açıklanacağı hakkında endişelenmeden sorunları ve sorularıyla ilgili açıkça konuşabilmektedir. Bu davalarda manda altındaki haberciler yüzünden gizlilik diğer hukuk alanlarından daha karmaşıktır.manda altındaki haberci, farkına vardıkları herhangi bir kötüye kullanma veya istismarı rapor etmekle yükümlü kişidir. Bağımlılık davasında arabuluculuk ya da aile toplantısı yapıldığında sıklıkla manda altına alınmış raporlama kanun altında değerlendirilecek konular oldukça sık olarak tartışılır[74].

Devlet kanunları arabuluculuktaki tüm konuşmaların gizli kalmasına hükmettiğinde, ADR'de

gizliliği yürüten devlet kanunlarıyla ileri sürdüğü anlaşmazlıkları rapor ederken çıkmaza girebilir. Mahkemenin ve ilgili kurumların mahkemenin gizlilik gereksinimini bildirmek için birlikte çalışması önemlidir. Örneğin Arkansas'ın çok özel arabuluculuk gizlilik kanunu bulunmaktadır. Çocuk bağımlılığı davalarındaki manda altında bulunan habercilerin arabuluculuğa rahat bir şekilde katılımını sağlamak ve tüm tarafların yeterli bir şekilde korunmasını sağlamak için devletin bağımlılık arabuluculuk programı sağlamak için bir anlaşma oluşturdu. Bu anlaşmada şu belirtildi: "Önceden rapor edilmeyen kötüye kullanma ve istismarla ilgili yeni iddialar belki rapor edilebilir"[75].

Eşit arabuluculuk kanununun yanı sıra bazı devletler belli durumlarda gizliliğin kaldırılmasını da belirtir. Kurulan program gizlilik protokolleri yasayla ve işlemi yöneten herhangi yerel mahkeme kurallarıyla uyum sağlamalıdır. Devlet kanunlarında, program yönergelerinde ya da bir programın arabuluculuk anlaşmasında gizliliğin hariç tutulacağı örnekler şunlardır[76]:

- Daha önceden rapor edilmeyen kötüye kullanma ve istismar iddiaları
- Mahkeme salonu içinden ya da dışından birine zarar verme tehdidi
- Manda altındaki bildiri hakkında şu anki devlet kanunlarına göre manda altında rapor başlatma iletişimleri ve
- Mahkemeye bildirilecek olan son anlaşmada yer alan herhangi bilgi.

ADR işlemleri her zaman öncelikle çocukları korumalıdır; bu nedenle istisnaların herhangi yeni mahkeme kurallarında ya da ADR programı protokollerinde yazılmalıdır. Bağımlılık konularında bir ADR programı hazırlanırken, program planlayıcıların zorunlu haberciler ve raporlama ihtiyaçları hakkında mevcut devlet yasasını araştırmalıdır ve arabuluculuk gizliliği ve istisnalar hakkında devlet kanunları ya da mahkeme yönergelerini araştırmalıdır[77].

b. İşlemler

aa. Arabuluculuk

Bağımlılık davalarında kullanılan arabuluculuk işlemleri yasanın diğer alanlarındaki arabuluculuk işlemlerini tekrarlamaktadır. İki ana modelde de[78]:

1. Taraflar bazen arabulucuyla özel oturumlar(grup toplantıları) için ayrılarak ya da bazen tüm işlem için bir araya gelerek işlem boyunca birlikte çalışmaktadır.
2. Uzmanlar aileden daha farklı oturum bölümlerine katılmaktadır.

İki model de başarılı olmuştur: A modelinde[79];

1. Arabulucu ya da ortak arabulucuların görevlerini,işlemin amaçlarını, gizlilik ihtiyaçlarını ve diğer temel kuralları ve arabuluculuk için anlaşmayı tartıştıkları bir oryantasyon her zaman vardır.

2. Tüm taraflar arabuluculukta başarmak istedikleri şeyi diğerlerine anlatan açılış konuşmaları yapmaktadır.
3. Arabulucular tarafların bir gündem oluşturmalarına veya meseleleri belirlemelerine yardımcı olur.
4. Tarafların ortak tartışma konuları vardır ve sorun çözmeye başlayabilirler.
5. Grup, daha küçük gruplara ayrılabilir ya da arabulucu bir ya da daha fazla tarafla kişisel olarak bir araya gelebilir.
6. Taraflar bir anlaşmaya varıncaya kadar ortak tartışmalarına devam eder ya da bir anlaşmaya varamayacakları kararına varırlar. Taraflar ayrıca taraflı anlaşmalarla da karşılaşabilirler.
7. Eğer bir tanesi başarılıdıysa, son plan mahkemeye sunulur

B modelini kullanan ilk ve çok başarılı olmuş bağımlılık arabuluculuk programlarından biri Kaliforniya'nın Santa Clara kasabasıdır. Santa Clara'daki arabuluculuk işlemi aşağıdaki aşamaları kapsamaktadır[80]:

1. Aile içi şiddetle ilgili herhangi bir şey de dahil olmak üzere dava hakkındaki bilgiyle ilgili rapor mahkeme tarafından arabuluculara iletilir.
2. Ailelerin ve diğer ilgili katılımcıların bağımlılık arabuluculuğu işlemine kısa bir oryantasyonu arabuluculuk çalışanları tarafından yürütülür.
3. Aile içi şiddetle ilgili konuların belirlenmesiyle ve problem çözümüyle ilgili her şey dahil olacak şekilde mevcut bulunan davayla ilgili en yeni bilgi alışverişini sağlamak için arabulucu tarafından avukatlar ve tayin edilen sosyal görevlilerle bir toplantı yapılır.
4. Arabuluculuk işlemine uygulandığı için farklı olarak aile içi şiddet konusunu değerlendirmek amacıyla, en yeni davayla ilgili bilginin sağlanması ve alışverişi için, konuların belirlenmesi için ve problem çözmek için program personeli tüm taraflarla oturumlar yürütür ve/veya çeşitli oluşumlarda aile üyeleriyle grup toplantısı yapar.
5. Bireysel taraflar, sosyal görevliler ve onların avukatlarıyla toplantılar yapılır.
6. Anlaşma/anlaşmazlık alanlarını belirlemek, beklentileri açıklamak ve geride kalan soruları cevaplamak için problem çözenin son aşaması için son bir grup toplantısı yapılır.
7. Taraflar ve avukatlar mahkemeye gider ve hakimlere arabuluculuğun akıbetini bildirir.

Sadece tüm tarafların, avukatların ve sosyal görevlilerin kabul ettiği anlaşma alanları mahkemeye sunulur. Aksi takdirde, arabuluculuk işleminin içeriği gizlidir ve açıklanamaz. Daha sonra mahkeme sunulan herhangi anlaşmanın uygunluğu veya uygunsuzluğuna karar verir ve son karar verici olarak görev yapar. Eğer anlaşmalar arabuluculuk işleminin hemen sonrasında mahkemeye sunulursa, anlaşmanın anlamıyla ilgili anlaşmazlık için daha az yer olacaktır. Eğer hakimin anlaşma hükümleriyle ilgili soruları varsa, katılımların hemen sonrasında tarafların bunu bilmesi faydalı olacaktır[81].

Katılımcılar anlaşmaya varabildiğinde mahkeme anlaşmayı gözden geçirmelidir, oturumun gizliliğini bozmadan herhangi yanlış anlaşılmayı yok etmelidir ve anlaşmayı ortaya çıkaran bir düzen oluşturmalıdır. Eğer taraflar anlaşmaya varamazsa, mahkeme yasal işlemlerin önüne geçebilir. Sorunları çözülsün ya da çözülmesin, genellikle taraflar arabuluculukta harcanan zamandan karlı çıkarlar. Uzmanlar, dava ve müvekkileri hakkında yeni bilgiler öğrenirler. Müvekkiller artık seslerinin duyulduğunu hisseder ve işlemin bir parçası oldukları duygusuna kapılırlar[82].

bb. Aile Toplantıları

Aile toplantılarında amaç aile bütünlüğü ile çocuk güvenliğini dengelemek ve çocuklar için güvenli bir plan geliştirmek için aile üyelerini, mahkeme, sosyal hizmet kurumları, hizmet birimleri ve devlet çocuk koruma sistemleri arasında ortaklık oluşturmaktır. Bu, bir aileyi güçlü kılar ve kullanılmamış kaynak ve destek sağlar. Aile toplantılarında ortaya çıkan anlaşmalar mahkemeye gidebilir ya da kurum dosyasının parçası haline gelebilir. Bu anlaşmalar ailenin çocuk için, aileler için ne yapabileceği üzerinde odaklanır. Havai'deki başarılı ADR programlarından biri Ohane toplantısıdır. Bu program uzmanlar haricinde aile zamanının önemini vurgulamaktadır. Bu, kötüye kullanma ve istismar davalarını mahkemeden döndüren ve mahkeme işleminde yer

alan ailelere yardımcı olan topluma dayanan bir müdahale stratejisidir[83].

Bu ülkede ve diğer ülkelerde, sosyal hizmet kurumlarında ve mahkemelerde kullanılan çok farklı türde aile toplantıları vardır. Konferans mahkeme ya da çocuk koruma kurumu personeli ya da dış bir yardımcı tarafından koordine edilebilir ya da yürütülebilir. Bu konferansların öncelikli amacı çocuk ya da çocuklar için kabul edilebilir bir bakım ve koruma planı oluşturmak için aileye yardımcı olmaktır. Bilgi alışverişini sağlamak, tarafları bir araya getiren çocukları ve konuları tartışmak, problemi çözmek ve geleceğe yönelik bir plan oluşturmak için eğitilmiş bir yardımcı geniş ailelerle ve uzmanlarla çalışır[84].

Aile toplantılarında tartışılan konular son dava kararlarının (aile haklarının gönüllü olarak feragatı da dahil olarak) yanı sıra denetim, yerleşim, ziyaret, ailenin yeniden bir araya gelmesi ve çocuk için diğer kalıcı planları içermektedir. Katılımcılar genellikle aile(ler), diğer aile üyeleri, geniş aile, çocuklar (yaş, olgunluk düzeyine ve konuya bağlı olarak), kanun koruyucularını ve temsil etmeye atanmış avukatları, akrabaları ve/veya arkadaşları, terapistleri, okul danışmanlarını, hizmet görevlilerini, akrabalardan olan koruyucuları, koruyucu aileleri, dava çalışanlarını, dava gözetmenlerini, ailelerin avukatlarını, CASA çalışanlarını ve diğer görevli uzmanları kapsamaktadır. Bazen kiliseden, okullardan, danışmanlardan veya tıbbi personelden ek destek veren kişiler katılabilir. Eğer bir avukat varsa, o genellikle çocuğun temsilcisidir[85].

Aile toplantılarında ilk oturum tüm katılımcılarla olan ortak bir oturumdur. Bu oturumda odak, ailenin güçleri ve yöneltilen sorunlar üzerindedir. Yardımcı, katılımcıların tartışılması gereken konuları belirlemesine yardım etmektedir. Yardımcı olmaksızın ya da uzmanlar olmadan aile için özel bir zaman olabilir ya da olmayabilir. Aile, katılacak aileye karara verir. Yardımcıyla ya da yardımcısız olarak aile çocuğun gelecekteki güvenliği ve sürekli kalabileceği yeri ayarlamak için bir plan tasarladıktan sonra, uzmanlar planı tartışmak için mahkemeye geri döner. Eğer herkes planın işe yarayacağı kararına varırsa, bu plan kuruma ya da mahkemeye sunulur. Eğer uzmanların politikaları ve fikirlerine dayanarak değişikliklerin yapılması gerekiyorsa, aile

alternatif bir plan üzerinde çalışacaktır. Aile toplantıları bazen yasal mahkeme işleminin bir parçası olarak yürütülmektedir. Genellikle çocuk koruma veya sosyal hizmet kurumu işleminin bir parçasıdır ve sosyal hizmet kurumunda ve topluluk merkezinde yapılır[86].

Aile toplantısı projesi için bir sosyal görevli ya da yardımcı genellikle bu toplantıları organize eder. Koordinatör ailenin programı çerçevesinde çalışmayı sürdürür. Toplantının bazen akşam ya da hafta sonlarında yapılması gerekebilir[87].

c. Oturum Öncesi Bilgi

Bağımlılık davalarında ADR işlemlerine bildirilen genellikle hiç resmi oturum öncesi ifadeler yoktur. Aile toplantılarındaki yardımcıları toplantıyı koordine ettikleri sırada ya da koordinatörden edindikleri bilgi aracılığıyla karşılaşacakları aileyi ve sorunları tanır. Arabulucular programın tercih edilen yaklaşımına bağlı olarak arabuluculuktan önce dava dosyasını okuyabilirler ya da okumayabilirler. Bazı programlar arabulucunun tüm dosyayı okuyarak davayı bilmesini gerektirebilir. Arabulucu müracaat formalarındaki tüm bilgileri okumak ve tüm dosyayı detaylı bir şekilde araştırmak isteyebilir. Dosya tarafların bir ya da ikisinin bakış açısından yazılacaktır ve gizli olan ve herkesle paylaşılmaması gereken bilgiler içerebilir. Bütün dava dosyaları bir bakış açısını taşımaktadır. Programlar arabulucuların bu bilgiye nasıl yaklaşmaları gerektiğine karar vermelidir[88].

Müracaat formunda ya da programa gönderilen diğer dokümanlarda mahkeme, tarafların

tartışmasını ve göz önünde bulundurmasını umdukları konuları listelemelidir. Arabulucu işe buradan başlamalıdır. Tartışılacak konular sadece bunlar değildir ancak tartışma için basamak oluşturmaya yardımcı olurlar. Diğer arabulucular tüm dosyanın bir kopyasını almayı ve davanın hangi noktaya kadar dahil olduğunu görmek ister. Herhangi tıbbi ya da gizli bilgi içeriyorsa arabuluculuğa katılan tarafların bu bilgiye sahip olmak için feragat imzalaması gerekmektedir[89].

d. Oturum Tartışma Konuları

Yeni bir süreklilik planı yaratmak ya da diğer birçok neden için davalar, dava planı ya da ziyaret planı hakkında çalışılmak üzere arabuluculuğa sunulabilir. Eğer hakim duruşma için sunulan konuların taraflar arasında karar verilmesinin ve sadece hakimin onayına sunulmasının iyi olacağını düşünürse arabuluculuk uygundur. Bazen tartışılacak konular çok karmaşıktır; bazen konular karışık değildir ancak taraflar arasındaki ilişki karmaşıktır. Bu tür durumlarda müracaat herhangi bir zamanda yapılabilir. Davaların başında bir dava planı ya da devam eden planlar yaratmak için arabuluculuk yardımcı olabilir ve kurum görevlileri ve aileler arasında iyi işleyen bir ilişki geliştirmelerine yardım edebilir. Bu işlemler, ailelerin onurlu bir şekilde ailevi haklarından feragat etmelerini mümkün kılan bir plan oluşturmaya yardımcı olabilirler ve sınırlı durumlarda kendi biyolojik çocuklarıyla gelecekte iletişim kurmalarına yönelik bir plan oluşturabilirler[90].

Aşağıdaki işlemler ADR için en uygun olanlardır çünkü iletişim ve paylaşılan bilgiyi kapsayan disiplinler arası konulardır. Ayrıca karar verme ve uyuşmazlığı da kapsar –ki bu konular konuşulması zor olan konulardır- zor durumlarda bir yardımcı işleme dahil olabilir[91].

- Dava üzerinde çalışan taraflar ve uzmanlar arasındaki çıkmazdan kurtulmayı sağlayan bir yardımcının müdahale ettiği durumlar.
- Aileye özel bir dava planı geliştirmek gereklidir.
- İlaç tedavisi ya da ebeveynlik sınıfları gibi çocuk veya aile için sosyal hizmete ihtiyaç
- Çocuk aile çatışması
- Mahkeme usullerinde kullanılan dil
- Çocuğun eve dönmesi veya ailevi hakların sonlandırılması gibi dava sonuçları
- Sona eren geçici koruma(bakım) anlaşmaları
- Geçici ya da kalıcı yerleştirme kanunları
- Biyolojik aile ve koruyucu aile görevi üstlenen aile bireyleri arasındaki aile çatışmaları
- Denetleme usulleri
- Aile ve sosyal görevli arasındaki iletişim zayıflığı
- Koruyucu aile, sosyal görevli/ebeveyn çatışması
- Ziyaret sorunları
- Denetlenen ziyaretlerle ilgili görüşme koşulları
- Bakım ve koşullarla ilgili görüşme süresi
- Uzun vadeli koruma meseleleri
- Ailevi haklardan feragat
- Evlatlık edinme öncesi anlaşmalar

Mahkemenin, planlama işlemi boyunca danışmanlık görev gücüyle ilgilenen uzmanların yardımıyla karar verilebilecek ek ve alternatif öncelikleri olabilir. Danışmanlık görev gücü ya da mahkeme ADR'ye bildirilmek üzere ne tür konulara karar verdiyse, çocuk koruma ve bağımlılık meselelerinde deneyimli, eğitilmiş uzman yardımcılarının ve arabulucularının davayla ilgilendiğinden emin olmalıdır[92].

e. Anlaşmalar, Formlar ve Bildiri

Yerleşme anlaşmaları genellikle ADR oturumunda hazırlanır ve imzalanır ve tarafların sözlerini mümkün olduğunca içermelidir. Bir anlaşma kavgayı kısmen ya da tamamen çözebilir. Bazen taraflar önceki mahkeme kurallarını sürdürmeye karar verir ve bu kuralların aktarımları üzerinde

hemfikir olur. Anlaşmaların yazılı ve açık olması, yalın bir dil kullanılması ve farklı aktarımlarının olmaması her zaman iyidir. Bazı programlar anlaşmada standart yazı diline sahiptir ve anlaşmanın olmadığını ya da kısmi veya tam anlaşmanın olduğunu mahkemenin anlamasını sağlayan standart bir formu vardır[93].

Mahkemenin son anlaşmayı aldığı birkaç yol vardır. Arabulucu ADR oturumundan hemen sonra mahkeme ile raporu dosyalar ya da son anlaşma davada yer alan avukatlardan biri tarafından bir sonraki mahkeme tarihinden önce dosyalanır. Diğer mahkemelerde avukatlar bir sonraki duruşma için anlaşmayı mahkemeye getirebilir. Böylece tarafların kendi tam ya da kısmi anlaşma koşullarını bilmelerini sağlamak için hakim anlaşmayı tekrar gözden geçirir. Anlaşma olmamışsa, arabulucu anlaşmaya ulaşılmadığını bildiren bir formu mahkemeye sunar[94].

Aile toplantıları ya da arabuluculukla ulaşılan bir anlaşmayı incelerken, bazı mahkemeler tüm katılımcıları mahkemeye çağırır ve yazılı anlaşmanın kendi anlaşmaları olup olmadığını sorar. Diğerleri sadece eğer hakimin soruları varsa tarafları mahkemeye çağırarak yasal danışmanın birinin isteği üzerine usulleri belirlerler. Eğer anlaşmayla ilgili sorunlar varsa bazı davalar arabulucuya geri sunulur diğerleri de mahkemeye sunulur. Taraflar ve uzmanlar bu işlemlere katıldığında, başka bir sorun ortaya çıktığında bunları tekrar kullanma eğilimindedir. İleride sorunlar çıkarsa tarafların arabuluculuğa tekrar dönmeyi kabul ettikleri anlaşma hükümleri bulunmaktadır[95].

f. Oturum Sonrası

Mahkeme, davalarda arabuluculuk yapıldıktan hemen sonra davaları dinlemeyi ya da bir sonraki dava tarihiyle ilgili bir anlaşmayı dinlemeyi seçebilir. Anlaşmalar mahkemeye ne kadar erken geri verilirse ve sunulursa, anlaşmanın bir an önce uygulanma olasılığı o kadar yüksek, tarafların koşullarla ilgili fikir değiştirme olasılığı o kadar az olur. Mahkemenin mevcut usulü ne kadar tarafların ve uzmanların anlaşmanın hangi hükümlerine hitap ettiğiyle ilgili sorular olabilir. Arabuluculukta olan her şey gizlidir, bu yüzden hakimler arabuluculukta ne olduğunu sormaktan çekinmelidir ve sadece gerekliyse anlaşmanın koşullarını sorgulamalıdır. Bir dava ADR' ye gönderildiyse, hiçbir anlaşma olmasa bile hakimlerin işleme ilgili destekleyici davranması gerekir. Taraflar ADR'de anlaşmaya varamazsa genellikle[96];

- Birbirlerinin çıkarlarını ve ihtiyaçlarını daha iyi anlayabilirler
- Birlikte daha iyi iletişim kurup çalışabilirler.
- Bilinmeyen yerleşme seçeneklerini ve diğer aile kaynaklarını belirleyebilirler.
- Sonuçta duruşma olmadan davayı bitirebilirler.
- Sadece sınırlı konularla ilgili bir deneme yapmış olurlar.

Arkansas'ın Pulaski kasabasında mahkemede bir çok davada arabuluculuğu kullanan bir hakim arabuluculuktan sonra kendi çözümlerini oluşturdukları için taraflarını her zaman tebrik etmektedir[97].

6. Tarafsızların Nitelikleri, Eğitimleri ve Ücretlendirilmesi

a. Nitelikler ve Eğitim

Çok önemli politikalardan biri de ADR tarafsız kişinin ne tür niteliklere ve eğitime sahip olması gerektiğine karar vermektir. Öncelikle yapılması gereken mahkeme bağlantılı programlarda çalışan tarafsızlar için devletin bir gereksinimler oluşturup oluşturmadığı kontrol etmektir. Standartlar ya da gereksinimler varsa, programdaki arabulucuların bu ihtiyaçları karşılamaları ve çocuk gelişimi için de ek eğitim almaları gerekmektedir[98].

aa. Arabuluculuk

Arabulucu eğitimi ya da eğitim ihtiyaçları devletten devlete değişir. Florida ve Kaliforniya, çocuk bağımlılığı davalarında arabulucular için farklı ihtiyaçlar belirleme yönünde pek çok şey yapmıştır. İhtiyaçlarda bazı değişiklikler olurken, bütün programlar arabulucuların genel ya da aile arabuluculuk eğitiminin ötesinde ek eğitime sahip olmalarını gerektirmektedir. Eğer devlet tarafından standartlar oluşturulmazsa, programlar kendi yeterlilik ve ihtiyaç listesini oluşturabilir. Mahkeme, hakimlerin davaları gönderebilecekleri ya da taraflarca seçilmeyi uygun sağlayabilecek nitelikli arabulucular listesi oluşturabilir ya da mahkeme tüm davalarla ilgilenen kalıcı mahkeme görevlisi olarak çalışan arabuluculara sahip olabilir. Arabulucu eğitimi şunları kapsamalıdır[99]:

- Çocuk bağımlılığı kanunu,
- Çocuk gelişimi teorileri,
- Aile sistemleri teorisi,
- Aile içi şiddet göstergeleri
- Aile dinamikleri teorisi ve

- Zihin sağlığı ve bağımlılık yapan maddelerin kötüye kullanımının etkisi.

Federal ve eyalet mahkemelerinde genellikle hukuk davalarında arabulucu olabilmek için hukuk fakültesi mezunu ve beş ila onbeş yıl arasında tecrübeye sahip olmak zorunlu tutulmaktadır. Bazı mahkemeler de farklı kıstaslar esas almıştır. Bazı federal bölge mahkemesi arabuluculuk programında hukukçu arabulucular, baronun tavsiye ettiği kişiler arasından seçilmektedir. Mahkemelerin bir kısmında hukukçu olmaya arabulucular da atanabilir[100].

Arabulucular aynı zamanda kültürel yeterlilikte de eğitim almalıdırlar. Arabulucular bir çok farklı kültürden gelen aileyle karşılaşacaktır ve ailelerin ve bireylerin neden farklı davranışlar sergilediklerini bilmeleri gerekmektedir. Bu tür meselelerin bir kısmı temel arabuluculuk eğitimlerinde ele alınır, ancak arabulucuların çocuk bağımlılığı davalarında arabuluculuk yapmalarından önce daha yoğun bir çalışma ve inceleme yapmaları çok önemlidir. Ayrıca grup işlemlerinde de eğitime ihtiyaçları vardır. Bu kadar yüksek duygusal ve karmaşık konularla ilgili sosyal çalışma uzmanlarla, avukatlarla ve ailelerle uzlaşım sağlama, komşular veya boşanmak üzere olan bir çift arasında arabuluculuk yapmaktan daha zordur[101].

bb. Aile Toplantıları

Aile toplantılarındaki tarafsız kişilere yardımcı ya da koordinatör denir. Genellikle bazı arbuluculuk deneyimlerinin yanı sıra sosyal bir çalışma ve danışma özgeçmişleri vardır. Bazı programların özel eğitim ihtiyaçları varken, bazılarının yoktur. Bu süreçte yer alan herhangi bir yardımcının çocuk koruma sisteminin ve çocuk bağımlılık mahkemesinin örtüşen ve entegre olan işlemlerini anlaması önemlidir. Sosyal hizmet kurumları gruplara yardım edebilecek ve aileler ve kurum personeliyle çalışmada deneyim sahibi profesyoneller için kurum içinde gözlem yapmaktadır. Bu tarafsız kişilerin eğitimi, önceden başarılı bir aile toplantı programı yürütmüş başka bir tarafsız kişi aracılığıyla yapılır[102].

cc. Ücretlendirme

Ne tür bir programın yaratılacağına karar vermenin bir parçası olarak mahkemenin, arbuluculukta uzmanların ve arbulucuların harcadığı zamanın bedelinin nasıl ödeneceğini belirlemesi gerekir. Bazı mahkemelerde arbulucular mahkeme kadrosundandır. Geniş bir mahkeme sisteminde, ADR işlemlerine sunulmuş yerleşik bir mahkeme dalı bile olabilir. Daha küçük topluluklar, personelden bir ya da birkaç part-time arbulucu sağlayabilir ya da sadece topluluk arbuluculuk hizmeti veya özel gizli tedarikçinin bir parçası olan arbuluculara yer verebilir. Bu hizmetler ya da gizli tedarikçiler eyalet ya da mahkeme sistemi için anlaşma üzerinde çalışırlar. Saatlik oranlarının- ayrıca hazırlık ve ulaşım süresi için- nasıl ücretlendirileceklerinin belirlenmesi gerekmektedir. Ücretler ülkenin her tarafında değişmektedir[103].

Aylık almayan uzmanlar mahkeme süresine eşit olarak arbuluculuk için saatlik bir oran isteyecektir. Zamanlarının adil bir şekilde ücretlendirilmesi arbuluculuk için daha istekli olmalarına yardımcı olur[104].

7. Katılımcıların Görevi

a. Yerleşim Yetkisi

Katılımcıların tümünün kendi kurumları ya da müvekkileri adına görev yapmaya yeterince otoriteye sahip olması bu işlemlerde çok önemlidir. İnsani hizmet departmanından sosyal görevli ya da denetmen veya avukatın dava planı değişikliğine ya da ziyaret teftiş usulünü kabul etme yetkisi olmadığına, arabuluculukta problemler ortaya çıkar. Kurumların ve avukatların önemli kararların bir an önce verilmesinin önemini anlamaları gereklidir. Mahkemenin katılan taraflara aile için kaynak temin etme yetkisi verilmesini sağlaması gerekir. Avukatların ve sosyal görevlilerin belli bir davada deneyimi olmayan bir meslektaş göndermelerine izin verilmemelidir. Bu uygulama davada neler olduğunu ve nasıl ilerleyeceğini belirlemeyi zorlaştırmaktadır. Acil durumlarda bu yetkiye sahip değilse, yetkili kişilere telefonla ulaşabilirler[105].

b. Tarafsız Kişiler

Tarafsızların görevi tarafların sorunları belirlemelerine yardım etmek, bu sorunları genel amaçlar doğrultusunda yeniden belirlemek ve oturum için bir yol haritası çıkarmaktır. Bazen zor sorunlarla başlarlar veya bazen daha küçük sorunları ilk olarak çözümlerler. Arabulucu tarafların ihtiyaçlarına bağlı olarak, duruma göre nasıl ilerleyeceğine karar vermelidir. Tarafların çocuk için en iyi şeye karar vermelerine yardımcı olurken, tarafların ihtiyaçları ve çıkarları mahkeme, kurum politikaları ve kanunlarla dengede tutulmalıdır. Bağımlılık davalarında yardımcıları ve arabulucular katılımcıların karşı karşıya geleceği bazı faktörleri göz önüne almalıdır. Her şeyden önce çocuğun güvenliği sağlanmalıdır. Diğer özel faktörler mümkün olan en kısa sürede çocuğa sürekli kalacağı bir yer sağlamak için taraflarla çalışmayı kapsamaktadır. Uzun zamandır evlerinden ayrı olan veya daimi koruyucu aile yanında kalan çocuklar diğer çocuklardan farklı olduklarının bilincindedir. Çocukların yetişkinlerden farklı bir zaman duygusu vardır. Zaman alan mahkeme işlemlerinin yetişkinler üzerinde bir etkisi varken, bir yılın çocuk ve yetişkin için çok farklı anlamı olmaktadır. Bu işlemlerin taraflar arasındaki diyalogu zorlaştıracak oldukça duygusal bir doğası vardır. Bunlar, yetenekli bir arabulucunun yönetim ve çözüme kavuşturmada taraflara yardımcı olacağı konular ve durumlardır[106].

c. Aileler ve Akrabalar

Arabuluculuk ve aile toplantıları, ailelere kendi hikayelerini anlatma ve mahkeme, kurum işlemleri ve bunlara karşı iddialar hakkından soru sorma fırsatı sağlamaktadır. Ebeveynler, aileler için destek sistemlerini belirlemede ve devam eden planlamada alternatif yerleşimler bulmada gruplara yardım edebilir. Ailelerin başarılı olmak için, yardım edecek kurumdan ne tür bir desteğe ihtiyaç duyduğunu belirtmesi gerekir[107].

d. Avukatlar

ADR işlemlerinde bir avukatın görevi müvekkile yardımcı olmak, çocukların haklarını korumak ve geleceğe yönelik aileye özgü bir plan geliştirmeye yardım etmektir. Çocuğun temsilcisi, çocuk için en iyi olana odaklanmalı, çocuğun güvenliğini savunmalı ve çocuğun işleme dahil olup olmaması gerektiğine karar vermelidir. Santa Clara'dan arbulucular aileler ve avukatlarla bireysel olarak görüşürken, diğer arbuluculuk programlarında avukatlar ve diğer tüm katılımcılar arbuluculuk işleminin hepsine katılmaktadır. Avukatların tüm işlemin bir parçası olmadığı ADR işlemlerinde, anlaşmayı tekrar gözden geçirmek için işlemin sonunda çağırılabilirler. İki işlemde de faydaları vardır. Avukatlar işlem boyunca büyük bir kaynak iken, yasal işlemlerde tıkanabilir ve disiplinler arası sonuçlara odaklanamayabilirler. Eğer işlemin sadece yasal detaylarına katılabilirlerse, ADR programına daha büyük ölçüde destek sağlayabilirler[108].

e. Sosyal Hizmet Kurumu ya da Çocuk Koruma Kurumu veya Denetmen

Kurum çalışanının çocuk ve aileyle ilgili en yeni bilgiler sahip olması gerekmektedir. Mahkeme işlemlerinden daha fazla olarak arbuluculukta, kurum çalışanı aileyle açıkça konuşacaktır ve aile ve çocuklar için bir plan oluşturacaktır. Görevliler ailenin güçlü ve zayıf yönlerini belirleyebilir ve buna uygun hizmetleri planlayabilir. Görevli kişi hangi hizmetlerin aile için uygun ve mevcut olduğunu bilmelidir. Kurum görevlisi denetmeni, görevliye yardım edebilir ya da hizmetlerle ilgili daha fazla bilgi verebilir. Otorite sorunu olan bir yerde, denetmenler büyük bir kaynaktır[109].

f. Diğerleri

Diğer katılımcılar kurum denetmenleri, CASA gönüllüleri, terapistler, öğretmenler, bireyler, ruhbanlar sınıfı ve geniş ailedir. Tarafsız kişi işleme uygun bir katkı sağlayacak kişinin kim olacağına karar vermede aile ve uzmanlara yardımcı olmalıdır. İşleme engel olacak kişilerin dışta bırakılması daha iyi olacaktır[110].

8. Kaliteli Bir ADR Programı Yönetimi

ADR programlarının düzenli bir şekilde yürütülmesi ve yönetilmesi önemlidir. Ya görev gücü aktif kalmalıdır ya da programı bildirmek ve yönlendirmek için mahkeme yönetici ve bildiriciler komitesi oluşturmalıdır. Program protokolleri, mahkemenin diğer programlarda ve etkinliklerde kullandığı yüksek standartları yansıtmalıdır. Programın ailelere yardım etmede ve mahkemenin kalıcı yer bulmada daha hızlı olmasında başarılı olmasını sağlamak için, düzenli olarak arbulucunun, işlemin ve sonuçların değerlendirilmesi gerekmektedir. Programın etkinliğini geliştirmek için programın protokolleri ve kılavuzları düzenlemesi ve gözden geçirmesi gerekebilir. Bu programların etkinliğiyle ilgili araştırma üç ana unsuru incelemektedir[111]:

1. Yerleşme oranı
2. Kazanılan zaman
3. Katılımcı memnuniyeti

Programlar yerleştirmeyi etkinlikle eşdeğer tutmaktan kaçınma yönünde dikkatli olmalıdır.

Davaların ilerlemesi ve mahkeme sisteminden çıkmaları önem arz ederken yerleştirme üzerinde bu kadar durulması, resmi bir yerleşirmenin olmadığı davaların bulunduğu arabuluculuğu belirlemede başarısız olmaktadır. Zaman ve para tasarrufu sağlanır ve yüksek düzeydeki memnuniyet oranları önemli katkılardır ancak tam bir değerlendirme çeşitli soruları göz önüne alacaktır[112].

a. Etik Değerlendirmeler

Amerikan Barosu Bölüm Uyuşmazlık Çözümü Birliği, Uyuşmazlık Çözümü Birliği ve Amerika Tahkim Derneği'ni kapsayan ADR organizasyonları tarafından etik kurallar oluşturulmuştur. Devlet yasaları ve yerel uygulamaların yanı sıra bu standartların tümü göstergedir. Aile toplantıları ve arabuluculuk yasaları, kuralları ve mahkemenin yönetim politikalarını takip etmelidir. Tüm taraflar devlet ve federal kanunlarca belirlenen kurallar ve zaman kısıtlamaları hakkında bilgilendirilmelidir. Arabulucular ve yardımcıları ait oldukları organizasyonların ve kurumların etik kuralları tarafından yönlendirilebilir ancak devlet barolar birliği ya da devlet kurulu müfettişleri gibi yönetici organları genellikle yoktur. Programların tarafsız kişiler ve katılımcılar için, kendi etik kılavuzunu oluşturması gerekecektir[113].

b. Değerlendirme

Mahkemelerin programın işlemlerini sağlamalarının en iyi yolu projeye ilgili devam eden bir değerlendirme oluşturmaktır. Program başarılı olacaktır ve yüksek kaliteli, etkili ve güvenilir bir

program olursa, taraflar ve mahkeme için faydalı olacaktır. İki tür değerlendirme vardır. Bir mahkeme ya da danışmanlık görev gücü rutin olarak programla ilgili bilgi toplamalıdır; memnuniyet anketleri bir programın arabulucunun ve programın çabalarını takip etmeye yardımcı olan kullanışlı günlük araçlardır. Hangi yaklaşımı seçeceğine karar vermek için mahkemenin kaynaklarını ve kadrosunu, dosya yükü boyutunu ve dış değerlendiricilerin mevcudiyetini göz önüne alması gerekir. Az sayıda arabuluculuğun olduğu mahkemelerde, programı değerlendirmek için dahili bir kişinin ya da organizasyonun olması işe yarayacaktır. Daha geniş mahkemelerde bu daha zor olacaktır. Her iki durumda da mahkemeye programlarla ilgili aradığı bilgiyi sağlamak için değerlendirmelerin çok iyi organize edilmesi ve yürütülmesi gerekmektedir. Bir değerlendirmenin cevaplaması gereken bazı sorular şunlardır[114]:

- Program öngörülen kitleye ulaşıyor mu?
  - Kişiler programdan faydalanıyor mu?
  - Programın amaçları neydi ve bu amaçlara ulaşıldı mı?
  - ADR yoluyla ne dava türleri en çok başarıyı sağlamaktadır?
  - ADR ile ilgili davalar ne oranda mahkemeye geri dönüyor? ADR ile ilgili olmayanlarda ne oranda geri dönüyor?
  - Bu işlemler yoluyla çocuklar sürekli yerleşim bulmaya daha mı hızlı kavuşuyor?
  - ADR'ye başvuru davalarda kurum personelleri veya avukatlar daha az zaman harcıyor mu?
  - Bu davalarda mahkeme ve kurum için zamanın yanında başka tasarruflar var mıdır?
- Örneğin bu davalarda koruyucu bakım ya da diğer hizmetlerde kullanılan daha az mı kaynak vardır?

Her program değerlendirilmelidir. Mali kaynakların olduğu yerlerde, Politika Araştırma Merkezi ya da Çocuk ve Aile Mahkemesi Hakimleri Ulusal Konseyi'nde Süreklilik Planlama Departmanı gibi dış gruplar olağanüstü denetleyiciler olacaktır. Program değerlendirmeleri maliyetli olabilir ve çok zaman ve enerji alabilirler. Bir mahkeme, değerlendirme amacıyla ek kadro ve mezun öğrencilerin makul bir değerlendirme üstlendiği projelere bakan yerel üniversite araştırma bölümü oluşturabilir ya da bunları istihdam edebilir. Programlar başış parasıyla destekleniyorsa, değerlendirmelere sıklıkla ihtiyaç duyulur. Değerlendirmeler ayrıca programı geliştirmede ve devam eden ve alternatif finansman sağlamaya uygulamada kullanmak üzere bilgi de sağlamaktadır[115].

Mahkemenin ADR programı, ADR oturumlarına katılan ailelerin ve uzmanların hem iyi hem de kötü dönüşleri bildirmesini sağlayan bir bildiri sistemi oluşturmaktadır. Oturumlardan sonra taraflara bir anket verilmelidir. Bunu hemen tamamlayabilirler ya da daha sonra mahkemeye teslim edebilir, tamamlayabilir veya postalayabilirler. Program her iki seçeneğe de izin vermek isteyebilir. Kendi adresiyle mühürlenmiş zarflarla bile olsa, anketlerin elden teslim edilmesi postalanmalarından daha fazla dönüş sağlayacaktır. Tarafların dönüşleri bir an önce bildirmesi teşvik edilmelidir ancak bir an önce ayrılmaları gerekiyorsa onları postayla yollayabilirler. Tarafsızlar da programla ilgili anketleri doldurmalıdır[116].

c. Federal ve Devlet Bağımlılık Davaları Zaman Çizelgesi

Mahkeme ADR programları, bağımlılık davalarına çocuk koruma ve mahkeme işlemleri için zaman çizelgeleri oluşturan federal gereksinimlerle ve devlet yasalarıyla uyumlu olmalıdır. 1997 Evlat Edinme ve Aile Güvenliği Yasası altında çocuk koruma sisteminde çocuğun 12 aydan sonra eve dönmediği davalarda, devletin ebeveynlik haklarını sona erdirmeleri gerekmektedir. Arbuluculuk ve aile toplantılarının duruşmaları engellemeyecek şekilde davalar için mevcut zaman çizelgeleriyle bir arada olması gerekmektedir. Hakimlerin devlet ya da federal yasalar tarafından kurulmuş zaman çizelgesi içinde davaları tutmak için ADR işlemlerinin programlanması ile destek ve yardım sağlaması gerekmektedir. Arbuluculuğun koruyucu aile bakımından zamanı azalttığı görüldüğü için bu zaman gereksinimlerini karşılamada mahkemeye yardım edecektir[117].

aa. Engeller

Başarılı olmak için bir programın yer alan katılımcılar ve personel için kullanımının kolay olması gerekmektedir. Bağımlılık arabuluculuk programlarının başarılı oluşumuna ve uygulanmasına en büyük engeller önemli tarafların ilişkisi ve katılımı ve iyi tasarlanmış bir bağımlılık programı yönetmek için gerekli kaynakların ele geçirilmesidir. Kaliforniya Yönetimsel Mahkemeler Ofisi'den gelen yeni bir raporda belirlenen en büyük engel finansman eksikliğiydi. Ek finansman, daha fazla arabulucu, personel için ek eğitim ve alıştırma, artan imkanlar ve rekabetçi aylıklar için gerçek gereksinimlerle programlara yardımcı olmuştur[118].

d. Kaynaklar

Başlangıç gelişme aşamasından sonra katılımcıların, ailelerin ve uzmanların gereksinimleri değiştiği için programların da gelişmesi ve değişmesi gerekmektedir. Bağımlılık ADR programlarının işlediği programlar hakkındaki bilgi şimdi geniş bir kitleye yayılmıştır[119].

II. SONUÇ

Başarılı bir çocuk bağımlılığı arabuluculuk programı yaratmak ve bunu sürdürmek için, mahkemelerin yukarıda bahsedilen bir çok politika meselelerini dikkatlice ele alması gerekmektedir. Mahkemelerin tekerleği yeniden bulmasına gerek yoktur; bağımlılık ADR işlemlerini önceden uygulamış mahkemelerin deneyiminden çok şey öğrenebilirler. Herhangi

yeni programın uygulanmasının zaman aldığına hatırlamak önemlidir. Gelişim aşamasındaki ana katılımcılara program planlayıcıları ne kadar önem verirse, uygulamanın o kadar düzgün gitme olasılığı vardır. Dinleme de başlangıçtaki başarıyı sürdürmek için ve başlangıçtaki sorunların üstesinden gelmek için önemlidir[120].

Bir programın karşılaştığı engeller ne olursa olsun, çabalamaya değerlidir. Bu programlar davalarındaki anlaşmalarda ve kararlarda ailelerin daha bağlı olmasına yardımcı olmaktadır. Bu programlar avukatların ve sosyal görevlilerin müvekkilleriyle daha iyi iletişim sağlamalarına imkan vermektedir. Ve aratıcı çözümler ve bireyselleştirilmiş dava planları ya da diğer anlaşmalar üzerinde artan odak uzmanların muhalif süreçlerin izin vermediği yollarda birlikte çalışmalarına fırsat vermektedir[121].

III. BİZİM SENARYOMUZ

ADR işlemleri onlara uygun olsaydı, ailemiz için dava süresince belli zamanlarda ek seçenekler olabilirdi. Eğer Solomon ailesi aile toplantısına erken katılsaydı, Jackie ve Rickie için Linda ve çocukların büyük teyzesi Marcy yerleşim ve ziyaret planını sağlamak amacıyla birlikte çalışabileceklerdi. Aile toplantısının destekleyici ortamı Linda'nın ilaç bağımlılığı için hizmetleri de sağlamayı dahil edecek şekilde Linda'nın sosyal görevliyle iletişim kurmasına ve işbirliği yapmasına fırsat verecektir. Büyük teyze sonuç olarak uygun bir yerleşim olmasa bile bağımlılık arabuluculuğu her iki çocuğa da bakabilecek koruyucu aile belirlemeye yardımcı olacaktır. Belki Linda baba tarafından yardımcı olmak isteyen birini bulmada sosyal görevliye yardım edecektir. Ya da taraflar çocukları evlatlık edinme öncesi yerleşimde bir arada tutacak eş zamanlı bir plan geliştirebilecektir. Linda'nın geliştirmeye yardımcı olacağı bir dava planını takip etme olasılığı da oldukça mümkündür. Sonuçta Linda velayet haklarından vazgeçmiş olsa da , uygun olsaydı çocukların yerleşimleri her ikisi için de kalıcı yerleşimler yönünde geliştirilecektir. ADR her derde deva değildir ancak kararları ve uygulamaları çocukların hayatlarının devamını belirleyecek tüm kişiler arasında makul bir iletişim için forum

oluşturmaktadır[122].

---

[1] Olson, B. Kelly: ADR Handbook for Judges, s.113.

[2] Olson s. 113.

[3] Olson s. 114.

[4] Olson s. 114.

[5] Olson s. 114.

[6] Olson s. 114-115.

[7] Olson s. 115.

[8] Özbek, M. Serdar: Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara 2009, s. 307.

[9] Olson s. 115.

[10] Olson s. 115-116.

[11] Olson s. 116.

[12] Olson s. 116.

[13] Olson s. 116.

[14] Olson s. 116.

[15] Olson s. 116.

[16] Olson s. 116-117.

[17] Olson s. 117.

[18] Olson s. 117.

[19] Olson s. 117.

[20] Olson s. 117-118.

[21] Olson s. 118.

[22] Olson s. 118.

[23] Olson s. 118.

[24] Olson s. 118.

[25] Olson s. 119.

[26] Olson s. 119.

[27] Olson s. 119.

[28] Olson s. 119.

[29] Olson s. 119.

[30] Olson s. 119-120.

[31] Olson s. 120.

[32] Olson s. 120.

[33] Olson s. 120-121.

[34] Olson s. 120.

[35] Olson s. 120-121.

[36] Olson s. 121.

[37] Olson s. 121.

[38] Olson s. 121.

[39] Olson s. 121.

[40] Olson s. 121-122.

[41] Olson s. 122.

[42] Olson s. 122.

[43] Olson s. 122.

[44] Olson s. 122-123.

[45] Olson s. 123.

[46] Olson s. 123.

[47] Olson s. 123.

[48] Olson s. 123.

[49] Olson s. 123.

[50] Olson s. 124.

[51] Olson s. 124.

[52] Olson s. 124.

[53] Olson s. 124.

[54] CASA: mahkeme için bağımsız gönüllü olarak çalışan mahkemeye atanmış öze avukatlardır. Çocukla ve aileleriyle zaman geçirirler ve mahkemeye çocuğun ne istediğini ya da çocuk için en iyisinin ne olduğunu söylemeye yetkilidirler.

[55] Olson s. 124.

[56] Olson s. 124.

[57] Olson s. 125.

[58] Olson s. 125.

[59] Olson s. 125.

[60] Olson s. 125.

[61] Olson s. 125-126.

[62] Olson s. 126.

[63] Olson s. 126.

[64] Olson s. 126.

[65] Olson s. 127.

[66] Olson s. 127.

[67] Olson s. 127.

[68] Olson s. 127.

[69] Olson s. 127.

[70] Olson s. 127.

[71] Olson s. 127.

[72] Olson s. 128.

[73] Olson s. 128.

[74] Olson s. 128.

[75] Olson s. 128.

[76] Olson s. 128-129.

[77] Olson s. 129.

[78] Olson s. 129.

[79] Olson s. 129-130.

[80] Olson s. 130.

[81] Olson s. 131.

[82] Olson s. 131.

[83] Olson s. 131.

[84] Olson s. 131.

[85] Olson s. 131.

[86] Olson s. 131.

[87] Olson s. 131.

[88] Olson s. 132.

[89] Olson s. 132.

[90] Olson s. 132.

[91] Olson s. 132-133.

[92] Olson s. 133.

[93] Olson s. 133.

[94] Olson s. 133.

[95] Olson s. 133.

[96] Olson s. 133-134.

[97] Olson s. 134.

[98] Olson s. 134.

[99] Olson s. 134.

[100] Özbek s. 410.

[101] Olson s. 134.

[102] Olson s. 134-135.

[103] Olson s. 135.

[104] Olson s. 135.

[105] Olson s. 135.

[106] Olson s. 135-136.

[107] Olson s. 136.

[108] Olson s. 136.

[109] Olson s. 136.

[110] Olson s. 136.

[111] Olson s. 136-137.

[112] Olson s. 137.

[113] Olson s. 137.

[114] Olson s. 137.

[115] Olson s. 138.

[116] Olson s. 138.

[117] Olson s. 138.

[118] Olson s. 138.

[119] Olson s. 139.

[120] Olson s. 139.

[121] Olson s. 139.

[122] Olson s. 139.

//